

**БАРЬЦААЛАН ЗЭЭЛДЭХ ЖУРМААР ЗЭЭЛ
ОЛГОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙГ БОЛОВСРУУЛАХ ХЭРЭГЦЭЭ,
ШААРДЛАГЫГ УРЬДЧИЛАН ТАНДАН
СУДАЛСАН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН**

ЗАХИАЛАГЧ:

ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН ЯАМ

УЛААНБААТАР ХОТ
2020 ОН

ГҮЙЦЭТГЭГЧ:

А.БАЗАР

Агуулга

Нэг. Ерөнхий мэдээлэл

Хоёр. Асуудалд дүн шинжилгээ хийсэн байдал

- 2.1 Асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тодорхойлсон байдал
- 2.2 Эрх зүйн зохицуулалт, хэрэгжилтийн байдал
- 2.3 Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээд
- 2.4 Асуудлыг үүсгэж буй учир шалтгаан

Гурав. Асуудлыг шийдвэрлэх зорилгыг тодорхойлсон байдал

Дөрөв. Асуудлыг зохицуулах хувилбаруудыг тогтоож, тэдгээрийн эерэг, сөрөг талыг харьцуулан судалсан нь

Тав. Зохицуулалтын хувилбаруудын үр нөлөөг тандан судалсан байдал

- 5.1 Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө
- 5.2 Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө
- 5.3 Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө
- 5.4 Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө
  - а. Холбогдох хүснэгтүүд
- 5.5 Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомжид нийцэж буй эсэх

Зургаа. Зохицуулалтын хувилбаруудыг харьцуулан судалсан байдал

Долоо. Тухайн зохицуулалтын талаарх олон улсын болон бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын харьцуулсан судалгаа

Найм. Дүгнэлт, Зөвлөмж

**Барьцаалан зээлдэх журмаар зээл олгох үйл ажиллагааны тухай
хуулийн төслийг боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг
урьдчилан тандан судалсан судалгааны тайлан**

НЭГ. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн¹ 13 дугаар зүйлийн 13.1 дэх хэсэгт “Хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг энэ хуулийн 12.1.2-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно.” гэж заасны дагуу барьцаалын зээлдүүлэх үйлчилгээг боловсронгуй болгох асуудалд Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолыг 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-ыг баримтлан доорхи тандан судалгааг хийв.

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа /эсхүл “ломбард” гэх/, түүнд тавигдах шаардлагыг Монгол Улсын Иргэний хуулийн 286 дугаар зүйл болон Стандартчилал, Хэмжил зүйн үндэсний зөвлөлийн 2017 оны 10 дугаар сарын 19-ний өдрийн 35 дугаар тогтоолоор баталсан “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS5274:2017 стандарт”-ийн дагуу зохицуулж байгаа боловч эдгээр зохицуулалт, стандарт нь барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг бүрэн зохицуулж чадахгүй байгаа нь барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаанд тавигдах шаардлага тодорхой бус, хөрөнгө, олгож буй нийт зээлийн хэмжээ тодорхойгүй, уг үйл ажиллагааг бүртгэх, хяналт тавих тогтолцоо байхгүйгээс энэ талаарх төрийн байгууллагуудын мэдээлэл зөрүүтэй, зээлийн үйл ажиллагаанд эргэлдэж буй хөрөнгийн хэмжээ тодорхой бус байгаагаас үүдэн тус байгууллагаар үйлчлүүлсэн иргэдийн эрх ашгийг хохироох, барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ үзүүлж буй аж ахуйн нэгжүүд татвар төлөхгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Иймд барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох шаардлагыг тодорхойлох, нийт үйл ажиллагаа явуулж буй барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийг нэгдсэн бүртгэлд оруулах, нэгдсэн бүртгэлтэй холбоотойгоор татвар төлөх нөхцөл байдлыг тодорхой болгож зээлийн үйлчилгээнд оролцож буй талуудын эрх, ашиг сонирхлыг харилцан хамгаалах үүднээс тухайн харилцааг нарийвчлан судлах шаардлагатай байна.

---

¹ “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2015 оны 7 дугаар сарын 03-ны өдрийн 25 дугаарт нийтлэгдсэн.

ХОЁР. АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙСЭН БАЙДАЛ

2.1 Асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тодорхойлсон байдал

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа буюу ломбардын үйл ажиллагаа нь иргэдийн мөнгөн хэрэгцээг хангах зорилгоор тодорхой эд хөрөнгийг барьцаалан зээл олгож, хүүгийн орлого олдог зээлийн үйл ажиллагааны хэлбэр юм. Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа нь иргэдэд богино хугацааны, бага хэмжээтэй санхүүгийн эх үүсвэр шаардлагатай үед түргэн шуурхай, зардал чирэгдэл багатай аргаар хөрөнгө барьцаалан зээл олгодгоороо иргэдийн эрэлт хэрэгцээнд хамгийн их нийцдэг байна. Өөрөөр хэлбэл банк, санхүүгийн байгууллагуудад хандах нь зээл олгохдоо өндөр шаардлага тавьж, олон төрлийн баримт бичиг шаардах, зээлийн судалгаанд хугацаа их зарцуулдаг зэрэг нь хүндрэлтэй байдгаас барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний хэрэгцээ шаардлага иргэдийн дунд эрэлттэй хэвээр байна. Хэдийгээр нийгмийн эрэлт, хэрэгцээ, санхүүгийн зах зээлийн хөгжлийг хангахад чиглэгдсэн хууль тогтоомжууд, тэр дундаа зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах Банкны тухай, Банк бус санхүүгийн байгууллагын тухай, Хадгаламж, зээлийн хоршооны тухай хуулиуд батлагдан хэрэгжиж байгаа хэдий ч бизнесийн зорилгогүйгээр зээл олгох харилцааг дээрх хуулиудад заасан зээлийн үйл ажиллагаанаас ялган, нарийвчлан зохицуулалгүй орхигдуулсан гэж үзэж болно.

Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ үзүүлж буй аж ахуйн нэгжүүд нь иргэдийн эрэлт хэрэгцээг хангасан үйлчилгээ үзүүлэхээс илүүтэйгээр нийгэмд үзүүлж буй сөрөг үр дагаврууд их байгаа нь зарим судалгаанаас харагдаж байна. Одоогийн байдлаар Монгол Улсын хэмжээнд зохицуулах, хяналт тавих хууль эрх зүйн орчин бүрдээгүйгээс зөвхөн нэг талын /зээлдүүлэгчийн/ арх ашигт нийцсэн үйлчилгээ болж хувирсан бөгөөд энэхүү байдал нь нийгэм, эдийн засгийн олон сөрөг үр дагаврууд бий болгож байна. Хулгайн гэмт хэргүүд нэмэгдэх, хяналт зохицуулалтгүйгээс өөрсөддөө давуу байдал бий болгон зээлдэгчдийг санхүү, эд материалаар хохироох хандлагууд гарч байна. Үүнд иргэдийн хууль, эрх зүйн мэдлэг дутмагаас гадна эдгээр ломбардуудыг хянах эрх бүхий байгууллага байхгүй байгаагаас зээлдэгч иргэд хохирч байна.²

Иймд уг судалгаагаар Монгол Улсын санхүүгийн зах зээл дээр үйл ажиллагаа явуулж буй олон байгууллагын нэг болох барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ буюу ломбард, түүний эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох асуудлыг хөндөх болно.

2.2 Эрх зүйн зохицуулалт, хэрэгжилтийн байдал

Монгол Улсад барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ буюу ломбард нь Иргэний хууль болоод “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS5274:2017 стандарт”-аар зохицуулагдаж байна. Иргэний хуулийн 286 дугаар зүйлийн

---

² Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Судалгааны эмхэтгэл, XV боть. УБ., 2013 он. 90 дэх тал

286.1-д “Барьцаалан зээлдэх газар нь зээлийн гэрээний үүгийг хангуулахаар зээлдэгчээс хөдлөх эд хөрөнгийг барьцаанд бариулахыг шаардах эрхтэй” гэж, мөн “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS5274:2017 стандарт”-ын 5.1-д “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ гэж харилцагч хоорондоо тохиролцон тодорхой хугацаа зааж гэрээний үндсэн дээр зээлдэгч нь хөдлөх эд хөрөнгөө үнэлэн барьцаанд тавьж, зээлдүүлэгч нь бэлэн мөнгө зээлдүүлэх үйлчилгээг хэлнэ” гэж тус тус тодорхойлсон байна. Эдгээр тодорхойлолтоос үзэхэд зөвхөн хөдлөх хөрөнгө барьцаалан зээл олгох үйлчилгээг барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ гэж ойлгож болохоор байна.

Монгол Улсад банк³, банк бус санхүүгийн байгууллага⁴, даатгал⁵, хөрөнгө оруулалтын сан⁶, үнэт цаасны зах зээлд оролцогч мэргэжлийн байгууллага⁷, хадгаламж зээлийн хоршоо⁸ гэсэн санхүү, зээлийн үйл ажиллагаа явуулж буй байгууллагууд эрх бүхий байгууллагаас олгосон тусгай зөвшөөрлийн⁹ үндсэн дээр үйл ажиллагаа явуулж байна. Эдгээр байгууллага, түүнчлэн үл хөдлөх хөрөнгө зуучлалын байгууллага, нотариатч нь “Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль”-ийн 4 дүгээр зүйлд заасны дагуу 20 сая төгрөг, түүнээс дээш үнийн дүнтэй бэлэн мөнгөний болон гадаад төлбөр тооцооны гүйлгээний тухай мэдээллийг гүйлгээ хийгдсэнээс хойш ажлын таван өдрийн дотор батлагдсан маягт, журмын дагуу Санхүүгийн мэдээллийн албанд мэдээллэх үүрэгтэй байдаг. ФАТФ-ийн зөвлөмжийн дагуу үнэт эдлэл, эртний эдлэлийн худалдаа эрхлэгч хувь хүн, хуулийн этгээд барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ буюу ломбард, үнэт цаасны зах зээлд оролцогчийг мэдээллэх үүрэг бүхий этгээдээр тодорхойлохыг зөвлөж байна. Мөнгө угаах гэмт хэргийн хувьд шинэ Эрүүгийн хуулийн 18 дугаар бүлэгт багтаж байгаа бөгөөд хууль эрх зүйн таатай орчин бүрдсэнээр мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй холбоотой гэмт хэргүүд шүүхээр шийдэгдэж байна. Яагаад хулгайлах гэмт хэргийг мөнгө угаах гэмт хэрэгт тооцдог вэ гэвэл хулгайн эд зүйлсийг байнга авч байгаа ломбард нь тухайн эд зүйлийг хулгайн эд зүйл гэдгийг нь мэдсээр байж авч байгаа нь мөнгө угаах гэмт хэрэг болдог¹⁰ байна.

Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.3.4 дэх заалтад “банкнаас бусад этгээд хадгаламж, зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх” тохиолдолд тусгай зөвшөөрөл авсан байх ёстой талаар заасан хэдий ч тус зохицуулалт дан ганц “хадгаламж зээлийн хоршоодод олгох тусгай зөвшөөрөл” мэтээр ойлгож ирсэн нь өнөөдрийн нөхцөл байдлыг үүсгээд

---

³ Банкны тухай хууль

⁴ Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай хууль

⁵ Даатгалын тухай хууль, Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хууль

⁶ Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хууль

⁷ Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль

⁸ Хадгаламж, зээлийн хоршооны тухай хууль

⁹ Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль

¹⁰ Мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх асуудал, ОУ-ын эрдэм шинжилгээний хурал, Эдийн засгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх газрын хэлтсийн дарга, цагдаагийн хошууч Б.Оргил

<https://police.gov.mn/a/4052>

байна. Өнөөдөр барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа, түүнд тавигдах шаардлагыг Монгол улсын Иргэний хуулийн 286 дугаар зүйл болон Стандартчилал, Хэмжил зүйн үндэсний зөвлөлийн 2017 оны 10 дугаар сарын 19-ний өдрийн 35 дугаар тогтоолоор баталсан “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS5274:2017 стандарт”-аар зохицуулж байна.

Иргэний хуулийн 286 дугаар зүйлд “Барьцаалан зээлдэх журмаар зээл олгох” харилцааг зохицуулсан бөгөөд дараах харилцаанд хамаарч байна. Үүнд:

- 1) Зөвхөн хөдлөх хөрөнгө барьцаалах.
- 2) Зээлийн хүүг талууд харилцан тохиролцох.
- 3) Зээлдэгч зээлийг хугацаанд нь төлөөгүй тохиолдол зээлдүүлэгч нь барьцаалагдсан хөрөнгийг комиссийн буюу дуудлага худалдаагаар худалдах, борлуулсан үнийн дүнгээс үүргийг хангуулж үлдсэн мөнгийг буцаан олгох.
- 4) Зээлдүүлэгч нь барьцааны зүйлийн бүрэн бүтэн байдлыг хариуцах бөгөөд ямар нэгэн байдлаар захиран зарцуулах эрхгүй байна.
- 5) Зээлийн гэрээг гагцхүү бичгээр хийх.

Иргэний хуулийн дээрх зохицуулалт нь талуудын хооронд үүсэх эрх зүйн харилцааг зохицуулж байна. Иргэний хуулийн эдгээр зохицуулалт тодорхой бус байгаагаас ломбардууд нь үл хөдлөх хөрөнгө зээлийн барьцаанд шаардах, талууд харилцан тохиролцох бус гагцхүү зээлдүүлэгчийн зүгээс зээлийн хүүг санал болгох, зээлдэгч нь зээлийн гэрээний хугацаа хэтрүүлсэн тохиолдолд барьцааны хөрөнгийг зээлдэгчид мэдэгдэлгүйгээр худалдан борлуулах, борлуулсан үнийн дүнгийн зөрүү мөнгийг буцаан олгодоггүй зэрэг асуудлууд гарч байна.

Иргэний хуулийн барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны талаарх тодорхой бус зохицуулсан зарим зүйлийг илүү дэлгэрэнгүй болгох, орхигдуулсан зүйлийг тодорхой болгож зарим нэг шаардлагыг нэмэх зорилгоор Стандартчилал, Хэмжил зүйн үндэсний зөвлөлийн 2017 оны 10 дугаар сарын 19-ний өдрийн 35 дугаар тогтоолоор баталсан “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS5274:2017 стандарт”-ыг баталсан. Энэхүү стандартаар барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээнд тавих шаардлагыг бий болгож, хуулиар тодорхойлоогүй зарим зүйлийг тодорхой болгохыг хичээсэн бөгөөд дараах зохицуулалтууд нь Иргэний хуульд тусгагдаагүй шинэлэг зохицуулалт байна. Үүнд:

- 1) Стандартын 6.2-т “Барьцаанд тавьж байгаа үнэт зүйлс (алт, мөнгөн эдлэл, телевизор, компьютер, гар утас, төрөл бүрийн цахилгаан бараа г.м) гэр ахуйн болон өөрийн эдэлж хэрэглэдэг эд хөрөнгийн эзэмшигч нь болох нотлогоог гэрээнд заавал тусгана.”
- 2) 6.7-д “Зээлдүүлэгч нь үүргээ хангаагүй зээлдэгчийн барьцааны эд зүйлийг комиссийн, дуудлага худалдаагаар борлуулах болон

үйлчилгээний газрын эзэмшилд шилжих тухай гэрээнд тодорхой тусгана.”

- 3) 6.11-д “Үйлчилгээний газар нь зээлдүүлэгч болон зээлдэгч талуудын харилцааг зохицуулах хуульд нийцсэн “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний журам”-тай байна.”
- 4) 7.6-д “Барьцаалах эд зүйлсэд бүх төрлийн галт зэвсэг хэрэгсэл, сум, тэсэрч дэлбэрэх зүйл, түргэн шатах эд зүйл, хортой болон химийн бодис, эм, хүнсний бүтээгдэхүүн, иргэний үнэмлэх, албаны баримт бичиг, жолооны үнэмлэх болон гадаад паспорт хүлээн авах”-ыг хориглосон.
- 5) 8.2-т “Орон нутгийн эрх бүхий байгууллага нь үйлчилгээний газарт үйл ажиллагаа явуулах эрх олгож, хяналт тавина”
- 6) 8.12-т “Үйлчилгээний газар нь нэгдсэн программ хангамжтай, сүлжээний орчинд холбогдсон, барьцаалсан эд зүйлсийг цахим мэдээллийн санд бүрэн бүртгэж үйл ажиллагаа явуулна.”
- 7) 8.16-д “Үйлчилгээний газар нь татварын нэгдсэн системд холбогдсон, кассын машин, хэвлэх төхөөрөмжтэй байна.”

Дээрх зохицуулалтуудаас онцлох зохицуулалт нь орон нутгийн эрх бүхий байгууллага нь үйлчилгээний газарт үйл ажиллагаа явуулах эрх олгож хяналт тавих бөгөөд үйлчилгээний газар тус бүр нь барьцаалсан эд зүйлсийг мэдээллийн санд бүртгэх ёстой бөгөөд татварын нэгдсэн системд холбогдсон байхыг шаардаж байна. Энэхүү зохицуулалтын зорилго нь барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлж, татвар төлдөг аж ахуйн нэгж байгууллагын эрх ашгийг хамгаалах, мөн дээрх газруудаар үйлчлүүлж байгаа иргэдийн эд хөрөнгийг хамгаалах зорилгоор барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжүүдэд тусгай зөвшөөрөл олгох шийдвэр гаргаж, барьцаалан зээлдүүлэх газруудад бүртгэл хяналтын системийн программ нэвтрүүлэх зорилгоор баталсан ч бодит амьдралд хэрэгжихгүй байна.

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны талаар Хүний эрхийн үндэсний комисс, Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар зэрэг байгууллагуудад гаргасан гомдлоос үзэхэд ломбардууд иргэдийн хөрөнгийг үндэслэлгүй бага үнээр үнэлж барьцаанд авдаг, барьцаалсан эд хөрөнгийн хадгалалт, хамгаалалт, аюулгүй байдал хангалтгүй, барьцаалж байгаа эд хөрөнгийн төрлөөс шалтгаалаад хүү болон хугацааг өөр өөрөөр тогтоодог, зээлдэгч зээлээ төлж чадахгүй нөхцөл байдалд орсон тохиолдолд барьцаалагдсан эд хөрөнгийг худалдан борлуулахдаа эзэнд нь мэдэгддэггүй, эсхүл хэт бага үнээр худалддаг гэсэн гомдлууд ихээр гарч байна.

Нийслэлийн Хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах нийгэмлэгээс 2018 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдөр 018/05 тоот албан бичгээр Хууль зүй дотоод хэргийн яаманд MNS:5274-2017 стандартыг хэн, хаана хэрэгжүүлж ажиллах чиглэлээр тодруулга тайлбар хүссэн хүсэлтийг хүргүүлсэн байна. Тус албан бичгийн хариуд *“Нийслэлийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын 1999 оны 59*

дүгээр тогтоолоор Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний ажиллах журмыг баталсан. Уг журмын 3.1-д Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ эрхлэх сонирхолтой, энэхүү журмын хоёрдугаар хэсэгт тавьсан шаардлагыг хангасан байгууллага, аж ахуйн нэгж зөвшөөрөл авахын тулд өргөдлөө харьяа дүүргийн Засаг даргын тамгын газарт ирүүлнэ гэж заасан байсан тул орон нутгийн эрх бүхий байгууллага гэдгийг дээрх байдлаар ойлгоно” гэсэн хариу өгсөн байна.

Өнөөдрийн байдлаар харьяа дүүргийн Засаг даргын тамгын газрын Хүнс, худалдаа үйлчилгээний хэлтэс барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний газарт үйл ажиллагаа явуулах эрх олгож, хяналт тавьж байна. Гэвч энэхүү байгууллагын чиг үүрэг нь хянаж, шалгаж хариуцлага тооцох эрх бүхий байгууллага бус харин иргэн, хуулийн этгээд үйлчилгээ эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилготой. Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний газартай холбоотой эрх, үүрэг, хариуцлагыг оногдуулахад үндсэн шаардлага тавих стандартаас илүүтэй холбогдох хуулиар зохицуулах нь оновчтой байж болох талтай. Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээтэй холбоотой Иргэний хуулийн заалтууд нь ерөнхий утга агуулгатай, нарийвчлан зохицуулах эрх зүйн орчин чухал байна. Түүнчлэн барьцаалан зээлдүүлэх газрын үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөл олгох зохицуулалт, хяналт тавих тогтолцоо сул байна.¹¹ Гэтэл зөвшөөрөл олгож буй тухайн байгууллага нь эргээд хяналт тавих ёстой ч тухайн чиг үүргээ хэрэгжүүлж чадахгүй байгаа нь барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээтэй холбоотой нийгэмд үүсээд буй олон асуудлын нэг шалтгаан болж байна. Тухайлбал, “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS5274:2017 стандарт”-д заасан ажлын байрны зай талбайн шаардлагыг хангаж байгаа байдал янз бүр байгаа бөгөөд ихэнх ломбардууд түрээсийн байртай тул зардлаа хэмнэх зорилгоор аль болох бага зайд үйл ажиллагаа явуулдагтай холбоотой барьцааны эд зүйлс бусдын нүдэнд ил задгай хэлбэрээр байх, зээлдүүлэгч нь эзэмшигч нь тодорхойгүй эд зүйлсийг барьцаанд авч байгаа нь хулгайн гэмт хэргийг нэмэгдүүлэхэд нөлөөлж байна.¹²

2017 оны 03 дугаар сард Нийслэлийн цагдаагийн газрын Мөрдөн шалгах газар, дүүргүүд дэх цагдаагийн хэлтсүүдтэй хамтран “Ломбард” нэгдсэн арга хэмжээ явуулсны дүнд 2016 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс 2017 оны 03 дугаар сарын 15-ны хооронд Улаанбаатар хотод үйл ажиллагаа явуулж байгаа 598 барьцаалан зээлдүүлэх газрууд бүртгэгдсэн байна. Эдгээр ломбардуудад зах зээлийн хамгийн доод ханшаар тооцон үзэхэд 32 тэрбум 43,8 сая төгрөгөөр үнэлэгдэх хөрөнгө барьцаанд тавигдсан¹³ гэсэн мэдээлэл байна. Ломбардууд барьцаалах зүйлээ зар нэрийн дор алт, монет, гар утас, телевизор, компьютер,

¹¹ Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн “Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт /харьцуулсан судалгаа/, 2018 он, 20 дахь тал

¹² Монгол Улсын Их Хурлын тамгын газар, Судалгааны эмхэтгэл, XV боть. УБ., 2013 он. 91 дэх тал

¹³ Улаанбаатар хотод барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд судалгаа хийсэн тайлан. Нийслэлийн цагдаагийн газрын мөрдөн шалгах газар

мэргэжлийн камер, мөнгөн эдлэл гэх зэргээр сонгон захиалж энэ нь хулгайн гэмт хэрэг үйлдэгчид санхүүжих нөхцөл боломж хангалттай бүрдэж дээрх төрлийн зүйлийг сонгон хулгайлах болов. Түүнчлэн ломбардуудаас дээрх зүйлсийг чөлөөлөх нэрээр худалдан авдаг бүлэг бий болж, зар сурталчилгаа явуулж байна.¹⁴ 2019 оны эхний 9 сарын байдлаар нийслэлд 5756 хулгайлах гэмт хэрэг бүртгэгдсэн байгаа нь нийслэлийн хэмжээд бүртгэгдсэн нийт гэмт хэргийн 40 орчим хувийг эзэлж байна.¹⁵

2019 оны 10 дугаар сарын 28-ны өдөр түүврийн аргаар барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ эрхэлж буй 40 тооны аж ахуйн нэгжээс авсан судалгаагаар зээлдэгч нь өөрийн эд хөрөнгийг барьцаанд тавьж байгаа эсэхийг 50 хувь нь өөрөөс нь асууж мэддэг, 40 хувь нь холбогдох нотлох баримтыг үздэг гэсэн бол үлдсэн 10 хувь нь мэдэх боломжгүй гэж хариулсан бөгөөд зээлдэгч нь бусдын эд хөрөнгийг барьцаанд тавьсан болохыг мэдсэн даруйдаа судалгаанд хамрагдсан аж ахуйн нэгжүүдийн 45 хувь нь цагдаагийн байгууллагад мэдэгддэг, 30 хувь нь зээлдэгчид мэдэгдэн зээлээ төлж барьцааны хөрөнгөө авахыг шаарддаг бол үлдсэн 25 хувь нь бусад арга замыг сонгодог гэжээ.¹⁶

Нийслэлийн татварын газраас судалгаанд хамрагдсан барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ үзүүлж буй 598 аж ахуйн нэгжээс татвар төлдөг эсэх талаар судалгаа авахад 307 ломбард буюу 55 хувь нь татвар төлдөггүй бөгөөд татвар төлөхгүй үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийг хэдэн төгрөгний татвар төлөхөөс зайлсхийж байгааг одоогоор тодорхойлох боломжгүй¹⁷ гэсэн судалгаа гарчээ.

Үндсэндээ барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт хангалтгүй, үйл ажиллагаа эрхлэгчид тавигдах шаардлага, шалгуурыг тогтоогоогүй, барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн хөрөнгө, олгож буй нийт зээлийн хэмжээ тодорхойгүй, уг үйл ажиллагааг бүртгэх, хяналт тавих тогтолцоо байхгүйгээс энэ талаарх төрийн байгууллагуудын мэдээлэл зөрүүтэй, зээлийн үйл ажиллагааны улмаас эргэлдэж байгаа хөрөнгийн хэмжээ тодорхой бус байгаа бөгөөд энэ нь ломбардаар үйлчлүүлсэн иргэдийн эрх ашгийг хохироох, ломбардын үйл ажиллагаа эрхлэгчид татвар төлөхгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Дээрхээс үзвэл барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээтэй холбоотой Иргэний хуулийн зохицуулалт нь ерөнхий утга агуулгатай, нарийвчлан зохицуулах эрх зүйн орчин бүрдээгүй байна. Заавал дагаж мөрдөх стандартын хувьд хэрэгжилт хангалтгүй түвшинд байгаа бөгөөд хэрэгжилтэд хяналт тавих үйл ажиллагаа

---

¹⁴ Мөн судалгаа.

¹⁵ Цагдаагийн ерөнхий газрын статистик мэдээ <https://police.gov.mn/resource/policegovmn/File/2019/10/04/9u9liu53yppspdaat/2019.09%20sar%20Burtegedsen%20gemt%20hereg.pdf>

¹⁶ Дэлгэрэнгүйг 1 дүгээр хавсралтаас үзнэ үү.

¹⁷ Улаанбаатар хотод барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд судалгаа хийсэн тайлан. Нийслэлийн цагдаагийн газрын мөрдөн шалгах газар

хангалтгүй байгаагаас барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ тойрсон олон асуудлыг үндэс болсон байна. Одоогийн байдлаар барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг санхүүгийн үйлчилгээний төрөлд хамааруулан тусгай зөвшөөрөл олгох, үйл ажиллагааг нь зохицуулах, хяналт тавих эрх бүхий субъект тодорхойгүй байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 42 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг 2018 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл”-ийн 1.8-д “Банкны системийн зээлийн эрсдэлд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүйгээр иргэдийн санхүүгийн үйлчилгээг тэгш хүртэх эрх ашгийг хамгаалах арга хэмжээг авах” гэж, 1.10-т “Бизнес эрхлэлтийн санхүүгийн зардлыг бууруулах бодлого хэрэгжүүлэх” гэж тус тус зааснаас үзэхэд санхүүгийн зах зээлд хамгийн бага хувь эзэлдэг боловч жижиг бизнес эрхлэгч, хувь хүмүүсийн хувьд хамгийн хүртээмжтэй санхүүжилтийн эх үүсвэр болдог барьцаалан зээлдэх газар, иргэд хоорондын зээлийн харилцаа, мөнгө хүүлэлтээс үүдэн гарч буй асуудлуудыг /зээлийн хэт өндөр хүү, өрийн дарамт гэх мэт/ хариуцах байгууллага, шийдвэрлэх гарц зам өдийг хүртэл тодорхойгүй, зохицуулалтгүй, санхүүгийн нэгдсэн хяналтгүй явж ирснийг бодлогын хүрээнд цаг алдалгүй шийдвэрлэх шаардлагатай болсныг илтгэж байна.

2.3 Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээд

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлж буй аж ахуйн нэгжүүдийн хууль, холбогдох стандарт зөрчсөн үйлдлүүдийн үр дагавар нь ихэвчлэн хэнд нөлөөлж байгааг харгалзан энэ хэсэгт эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээдийг тогтооё.

Монгол Улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа ломбардуудын үйл ажиллагааг зохицуулах, хяналт тавих хууль эрх зүйн орчин бүрдээгүйгээс ломбардууд ямар нэгэн хяналт зохицуулалтгүйгээр үйл ажиллагаа явуулж, тэдгээрийн үйл ажиллагаа нь зөвхөн нэг талын /зээлдүүлэгчийн/ эрх ашигт нийцсэн үйлчилгээ болж хувирсан тул нийгэм, эдийн засгийн олон сөрөг үр дагавруудыг бий болгож байна.

Хүснэгт 1

№	Эрх ашиг нь хөндөгдөх бүлэг	Нөлөөлж буй хэлбэр
1	Ломбардаар үйлчлүүлж буй иргэд	Өндөр хүүтэй зээл авах, өөрийн эд хөрөнгийг багаар үнэлүүлэх, хугацаа хэтэрч, зээлдүүлэгч нь барьцааны хөрөнгийг зарсан тохиолдолд зээлийн хэмжээнээс илүү гарсан хэсгийг авах нөхцөл хязгаарлагдмал байна.
2	Төр	Хуулиар тодорхойлсон татвар авч чадахгүй байх.
3	Ломбардны үйлчилгээ эрхлэгчид	Барьцаанд авч буй эд хөрөнгө нь хулгайн эд зүйл биш, тухайн зээлдэгчийн хөрөнгө гэдгийг мэдэх боломж хязгаарлагдмал байгаа нь үйл ажиллагаа эрхэлж буй этгээд нь хулгайлах

		болон мөнгө угаах гэмт хэргийн холбогдогч болох магадлал өндөр.
4	Иргэд, олон нийт	Ломбард нь барьцаанд авах хөдлөх хөрөнгийг тусгайлан зааж байгаагаас үүдэлтэй хулгайд эд зүйлээ алдах байдлаар хохирч байна.

Дээрх сөрөг нөлөөллийн улмаас ломбард тойрсон хууль бус үйл ажиллагаа нийгэмд газар авах магадлал өндөр байна. 2017 оны 10 дугаар сард гаргасан судалгаагаар нийслэлд үйл ажиллагаа явуулж буй нийт 598 ломбард байсан бөгөөд тухайн үеийн зах зээлийн хамгийн доод ханшаар тооцон үзэхэд 32 тэрбум, 43.8 сая төгрөгөөр үнэлэгдэх зурагт, компьютер, мөнгөн аяга, алт мөнгөн эдлэл, гар утас барьцаанд тавигдсан байжээ. Манай улсад үйлдэгдэж буй нийт гэмт хэргийн 31,9 хувийг хулгайлах гэмт хэрэг эзэлж байгаа бөгөөд барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ эрхэлж буй газрууд нь ямар нэгэн хяналтгүйгээр хулгайн замаар олсон эд зүйлсийг мэдсэн ч мэдээгүй мэтээр барьцаанд авч, цааш дамлан худалдаж их хэмжээний ашиг олж байгаа нь эрүүгийн хуульд заасан гэмт хэргүүдийг үйлдэж байж болзошгүй байна.¹⁸

Түүнчлэн ломбардууд зээлийн хүүг дураараа нэмэгдүүлэх, өндөр түвшинд барих, татвараа шударгаар төлөхгүй байх, иргэдэд цөөн хоногийн хугацаатай зээл өгч мөнгө хүүлэх, иргэдийн барьцааг зарж борлуулсан бол зөрүү мөнгийг буцаан олгохгүй байх зэргээр иргэдийн эрх ашгийг ноцтой зөрчсөөр байгаагийн зэрэгцээ тус салбарын нийгэмд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл ихэссээр байна. Тухайлбал, Нийслэлийн цагдаагийн газрын мэдээлж байгаагаар гэмт хэргийн замаар алдагдсан эд зүйлс нь ихэвчлэн ломбард, ченж, зах, худалдааны төв зэрэг газруудаар дамжиж, зарагддаг болох нь тогтоогдсон байна. Мөн дээрх газруудад иргэд хоорондын “өдрийн зээл” гэх тодотголтой зүйл газар авч, иргэд ашгийн төлөө хэт өндөр хүүтэй зээл олгож, мөнгө хүүлэх үзэгдлийг лавшруулж байна. Уг хууль бус үйлдлийг дагаад нийгэм дэх олон бүлгийн эрх ашиг хөндөгдөж байна.

2.4 Асуудлыг үүсгэж буй учир шалтгаан

Холбогдох мэдээллийг харьцуулан дүгнэхэд Монгол Улсын хэмжээнд, тэр дундаа нийслэл Улаанбаатар хотод ломбардтай холбоотой шийдлээ хүлээж буй олон бэрхшээл, маргаантай асуудал байсаар байна. Эдгээрийг багцлан үзвэл:

- 1) Иргэний хуулийн 286 дугаар зүйлд заасан зохицуулалтын хүрээнд барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа явагдаж байсан бөгөөд нийгмийн хэрэгцээ шаардлагыг дагаад 2003 болон 2017 онуудад Стандартчилал, Хэмжил зүйн үндэсний зөвлөлөөс заавал дагаж мөрдөх стандартуудыг тус тус баталсан байна. Эдгээр зохицуулалт нь

¹⁸ Улаанбаатар хотод барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд судалгаа хийсэн тайлан. Нийслэлийн цагдаагийн газрын мөрдөн шалгах газар

ерөнхий байдлаар зохицуулахын дээр өнөөдрийн нийгэм, эдийн засгийн байдалд бүрэн нийцэхгүй байна.

- 2) Иргэний хуулийн 286 дугаар зүйл болон “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS5274:2017 стандарт”-ын 8 дугаар зүйлийн 8.2-т зааснаар орон нутгийн эрх бүхий байгууллага буюу харъяа дүүргийн Засаг даргын тамгын газар үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл олгож хяналт тавихаар байна. Тухайн дүүргийн Засаг даргын Тамгын газарт харъяа дүүргийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж буй нийт ломбардуудад хяналт тавих хүний нөөцийн боломж байхгүй тул заавал дагаж мөрдөх стандартыг дагаж мөрдөөгүй тохиолдолд ямар хуулиар, ямар хариуцлага хүлээлгэх нь тодорхой бус байгаагаас стандартад заасан цахим бүртгэл, хяналтыг хэрэгжүүлж, татварын механизм ажиллахгүй байна.
- 3) Заавал дагаж мөрдөх стандартад заасан барьцаанд тавьж буй хөрөнгийн өмчлөгч болохыг зээлдэгч нь нотлох зохицуулалт хэрэгжихгүй байгаагаас үүдэлтэй ломбардууд хамгийн түгээмэл барьцаанд авдаг эд хөрөнгө хулгайлах гэмт хэргийн гаралт ихсэж байна. Мөн үйлчилгээ эрхлэгч аж ахуйн нэгжүүд нь эрүүгийн хуульд заасан хулгайлах болон мөнгө угаах гэмт хэргийн холбогдогч болох магадлалтай байна.
- 4) Иргэний хуулийн 286 дугаар зүйл болон заавал дагаж мөрдөх стандартад зааснаар зээлдүүлэгч нь зээлдэгчийн барьцаа хөрөнгийг хугацаандаа зээлээ төлөөгүй тохиолдолд дуудлага худалдаанд оруулж борлуулаад, илүү гарсан үнийн дүнг зээлдэгчид буцаан төлөх ёстой. Гэтэл энэхүү зохицуулалт хэрэгжихгүй байснаар зээлдэгчид ломбардад өөрийн эд зүйлийг алдах тохиолдол их байгаа нь тус үйлчилгээ хэтэрхий нэг талд давуу эрх олгох үндэс болсон байна.

Дээрхээс дүгнэж үзвэл манай улсын хувьд барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг Иргэний хуулийн 286 дугаар зүйл болон Стандартчилал хэмжил зүйн үндэсний зөвлөлөөс баталсан “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS5274:2017 стандарт”-д зааснаар зохицуулах нь хяналтгүй байна. Одоогийн эрх зүйн зохицуулалтаар барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээнд хяналт тавих боломжгүй байгаагаас тус үйлчилгээг эрхэлж буй аж ахуйн нэгжүүд нь иргэдийн эрх ашгийг хохироох тохиолдол ихээр гарч байна.

ГУРАВ. АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БАЙДАЛ

Эрх зүйн зохицуулалт болон заавал дагаж мөрдөх стандартын хүрээнд барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг ерөнхий байдлаар зохицуулж байгаа боловч тодорхой бөгөөд илүү нарийвчилсан зохицуулалт байхгүйгээс аргачлалын өмнөх хэсгүүдэд дурьдсан асуудлууд нийгэмд үүсч байна. Иймд аргачлалд заасны дагуу асуудлыг шийдвэрлэх зорилтыг дараахь байдлаар тодорхойлж байна.

Зорилго: “Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэгч аж ахуйн нэгжүүдэд зөвшөөрөл олгох субъектийг тодорхой болгох, үйл ажиллагаанд нь төрийн байгууллагын зүгээс тавих хяналтыг бий болгох, цахим бүртгэлийг тодорхой болгож татвар төлөлтийг нэмэгдүүлэх, цагдаагийн байгууллагатай хамтран ажиллах эрх зүйн орчныг тодорхой болгох, зээлдэгч болон зээлдүүлэгч нарын харилцааг эрх тэгш болгох ”

ДӨРӨВ. АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУДЫГ ТОГТООЖ, ТЭДГЭЭРИЙН ЭЭРЭГ, СӨРӨГ ТАЛЫГ ХАРЬЦУУЛАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой хувилбаруудыг тогтоож, Аргачлалын 3-т заасны дагуу зорилгод хүрэх байдал буюу “Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэгч аж ахуйн нэгжүүдэд зөвшөөрөл олгох субъектийг тодорхой болгох, үйл ажиллагаанд нь төрийн байгууллагын зүгээс тавих хяналтыг сайжруулах, цахим бүртгэлийг тодорхой болгож татвар төлөлтийг нэмэгдүүлэх, цагдаагийн байгууллагатай хамтран ажиллах эрх зүйн орчныг тодорхой болгох, зээлдэгч болон зээлдүүлэгч нарын харилцааг эрх тэгш болгох ” зорилгыг хангаж чадах эсэх, зардал, үр өгөөжийн харьцаа буюу хувилбарыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарах зардал, үзүүлэх эерэг өөрчлөлтийг харьцуулан судалж дараахь дүгнэлтийг гаргалаа.

Хүснэгт 2

Хувилбар	Зорилгод хүрэх байдал	Зардал, үр өгөөжийн харьцаа	Үр дүн	
1	Тэг хувилбар	Өнөөгийн тулгамдаад байгаа бэрхшээл хэвээр үргэлжлэх бөгөөд зорилгод хүрэх боломжгүй.	Нэмэлт зардал гарахгүй ч, сөрөг үр дагавар улам бүр нэмэгдэнэ.	Үр дүн сөрөг.
2	Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр ухуулга, сурталчилгаа хийх	Зорилгыг бүрэн хангахгүй ч иргэдийн зүгээс барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэгчдэд тавих хяналт сайжирна.	Зардал тодорхой хэмжээнд гарна. Асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаварыг бүрэн бууруулж чадахгүй .	Тодорхой үр дүнд хүрнэ.
3	Зах зээлийн эдийн засгийн хэрэгслүүдийг ашиглан төрөөс зохицуулалт хийх	Татварын бодлогоор хязгаарлалт тавьж болох ч эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгоогүй тохиолдолд зорилгыг бүрэн хангаж чадахгүй.	Тодорхой хэмжээний зардал гарна. Гэвч асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаварыг бууруулж чадахгүй .	Дангаараа үр дүнд хүрэхгүй.
4	Төрөөс санхүүгийн интервенци хийх	Төрөөс шууд мөнгөн хэлбэрийн дэмжлэг үзүүлэх нь тухайн зохицуулахыг зорьж буй харилцаанд тохиромжгүй.	Асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаварыг бууруулж чадахгүй.	Үр дүнд хүрэхгүй.
5	Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх	Нийслэлийн хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах нийгэмлэг зэрэг өөр бусад төрийн бус байгууллагад тодорхой чиг үүргийг шилжүүлэх нь асуудлыг цогц байдлаар шийдэх шийдэл биш.	Тодорхой хэмжээний зардал гарах бөгөөд асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаврыг бүрэн бууруулж чадахгүй.	Тодорхой үр дүнд хүрнэ.
6	Захиргааны шийдвэр гаргах	Оролцогч талуудын хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, хяналт сайжрах боломж	Асуудлыг үүсгэж байгаа шалтгааныг арилгахад цогцоор нөлөөлж, сөрөг үр дагаварыг	Тодорхой үр дүнд хүрнэ.

		бүрдэх боловч үр дүнд төдийлөн ахиц гарч чадахгүй.	бүрэн бууруулж чадахгүй .	
	Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах	Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэгчдэд тавих шаардлага, хяналтыг сайжруулж тус харилцаанд оролцож буй талуудын эрх ашгийг тэгш байдлаар хангаж хариуцлага өндөржинө.	Зардал гарах боловч энэ хувилбар нь асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгаануудыг цогцор нь шийдвэрлэхэд чухал нөлөө үзүүлэх боломжтой.	Үр дүнтэй.

- 1) Тэг хувилбар буюу шинээр зохицуулалт хийхээс татгалзах энэхүү хувилбар нь одоо байгаа эрх зүйн зохицуулалтыг хэвээр үлдээнэ гэсэн үг. Хэрэв одоогийн байгаа зохицуулалтыг хэвээр үлдээвэл барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгож чадахгүйн дээр өнөөдөр нийгэмд үүсээд буй асуудлууд цаашид хэвээр үргэлжилж, сөрөг үр дагавар нь улам нэмэгдэнэ.
- 2) Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр ухуулга, сурталчилгаа хийх замаар барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэгчдэд заавал дагаж мөрдөх стандартаар ямар шаардлага тавьдаг болох, үйлчлүүлж буй иргэд олон нийтийн зүгээс анхаарах асуудал зэргийг таниулах нь бусад хувилбартай харьцуулахад энэ төрлийн үйлчилгээ эрхлэгчид болон олон нийтийн хяналтыг сайжруулах, зардал бага гарах зэрэг эерэг нөлөөтэй боловч дэвшүүлсэн зорилгыг дангаараа хангах боломжгүй байна.
- 3) Төрийн зүгээс татварын бодлогын хүрээнд зорилгод заасан хэмжээнд зохицуулах нь өнөөдрийн түвшинд боломжгүй байна. Учир нь одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль болон стандартын хүрээнд барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг цахим бүртгэлд оруулж татварын хяналт тавих зохицуулалт байгаа хэдий ч хэрэгжилт хангалтгүй байгаа. Өөрөөр хэлбэл татвар ногдуулах эрх зүйн орчин нь байгаа хэдий ч хэрэгжилт хангалтгүй байна.
- 4) Төрөөс санхүүгийн интервенци хийх буюу тодорхой мөнгөн дэмжлэг үзүүлэх хувилбар нь тохиромжгүй байна. Учир нь барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг эрхэлж буй этгээдүүд нь аж ахуйн нэгжүүд байгаа. Эдгээр этгээдүүд нь холбогдох хууль, стандартыг дагаж мөрдөх үүрэгтэй тул төрийн зүгээс заавал мөнгөн дэмжлэг үзүүлэхгүйгээр үйл ажиллагаанд нь тавих хяналтаа бий болгох нь илүү үр дүнтэй байна.
- 5) Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвслээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх нь тодорхой үр дүнд хүрэх хэдий ч асуудлыг цогцоор нь шийдэх хувилбар биш.
- 6) Захиргааны шийдвэр гаргах замаар зорилгыг хангахад тодорхой үр дүнд хүрэх хэдий ч өнөөдрийн байдлаар захиргааны шийдвэр гаргах боломжгүй байна. Учир нь Захиргааны ерөнхий хуулийн 59 дүгээр зүйлийн 59.1-д “Захиргааны хэм хэмжээний акт гэж хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллагаас нийтээр заавал дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан, гадагш чиглэсэн, үйлчлэл нь байнга давтагдах

шинжтэй шийдвэрийг ойлгоно” гэж заасан. Өнөөдөр хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль тогтоомжийн хүрээнд барьцаалан зээлдэх үйлчилгээтэй холбоотой захиргааны шийдвэр гаргах эрхийг аль нэг төрийн байгууллагад өгөөгүй тул энэ хувилбарыг хэрэгжүүлэх боломжгүй юм.

- 7) Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах нь Иргэний хууль болон заавал дагаж мөрдөх стандартаар зохицуулж чадахгүй байгаа олон харилцааг зохицуулахад чухал нөлөөтэй байна. Тухайлбал, барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг зөвшөөрлийн үндсэн дээр эрхлэх шаардлагатай бөгөөд тухайн зөвшөөрөл олгож байгаа байгууллага нь үйл ажиллагаа эрхлэгчдэд хяналт тавих, цахим бүртгэлд оруулж цагдаагийн байгууллага болон татварын байгууллагын зүгээс тавих хяналтыг сайжруулах, зээлийн хүүгийн хэмжээг тогтоох гэх мэт олон харилцааг зохицуулснаар нийгэмд үүсээд буй асуудлуудыг шийдэх боломжтой гэж үзлээ.

Дээрх харьцуулалтаас харахад дараах хувилбар илүү эерэг нөлөөтэй байх магадлалтай байна.

Хувилбар: Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг тусдаа бие даасан хуулиар зохицуулах. Тухайн хуулийн төслийн агуулга, зохицуулалтын хэлбэрийг дараах байдлаар ерөнхийлөн томъёолж байна.

Тус хуулиар *“Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэхэд тодорхой шаардлага тавих бөгөөд тухайн шаардлагыг хангасан аж ахуйн нэгжид үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг олгох байгууллагыг тодорхой заах буюу стандартын дагуу харьяа дүүргийн Засаг даргын тамгын газар зөвшөөрөл олгож, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавьж байгааг өөрчилж Санхүүгийн зохицуулах хороонд эдгээр эрх, хэмжээг шилжүүлэн өгөх, зээлийн хүүгийн хэмжээнд хязгаар тогтоох, цахим бүртгэлийг нэвтрүүлсний үндсэн дээр татвар төлөлтийг нэмэгдүүлж, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, гэмт хэргийг илрүүлэх ажиллагаанд цагдаагийн байгууллагатай хамтран ажиллах эрх зүйн харилцааг тодорхой болгох, хуульд заасан шаардлага биелүүлээгүй, хууль зөрчсөн аж ахуйн нэгжид хариуцлага хүлээлгэх, санхүүгийн хэрэглэгчид учирсан хохирлыг барагдуулахтай холбоотой харилцааг”* зохицуулна.

ТАВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАНУУДЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Аргачлалын 4-д заасны дагуу сонгосон хувилбарын үр нөлөөг аргачлалд заасны дагуу ерөнхий асуултуудад хариулах замаар дүгнэлтийг гаргалаа. Хүний эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөг аргачлалд заасан шалгуур асуултын дагуу тандан судалсан байдлыг хүснэгт 3,4,5,6-аас үзнэ үү.

5.1 Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө

Боловсруулсан хувилбарын хүрээнд Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг тусдаа бие даасан хуулиар зохицуулах шаардлагатай гэж үзсэн. Өнөөдөр барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа буюу ломбардтай холбоотой гарч буй хамгийн түгээмэл асуудал бол хулгайн гэмт хэрэг байна. Үйлчилгээ эрхлэгч болох зээлдүүлэгч нь тухайн хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч нь зээлдэг мөн эсэхийг тогтоох боломжгүй байгаа учраас хулгайн эд зүйлийг барьцаанд авч байгаа нь зарим төрлийн хулгайн гэмт хэрэг өсөх үндэс болж байна. Иргэний хуулт болон заавал дагаж мөрдөх стандартад заасан зохицуулалтуудыг хэрэгжүүлэх, хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын механизмыг тодорхой болгож өгснөөр эрх ашиг нь хөндөгдөж буй хүнийг хамгаалах болно. Иймд эдгээр асуудлыг цогцоор шийдвэрлэх нь хүний эрхэд үзүүлэх эерэг нөлөөтэй гэж үзэж байна.

5.2 Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө

Сонгосон хувилбарын хувьд барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой нийгэмд тулгамдаж буй олон асуудалд эерэг өөрчлөлт авчрана гэж үзлээ.

5.3 Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө

Тухайн харилцааг зохицуулсан бие даасан хууль батлах нь тодорхой хэмжээнд зардал гарах боловч барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаанд хяналт тавих төрийн байгууллагын чиг үүрэгт нэмэлт, өөрчлөлт бий болохгүй, харин тухайн харилцаа нь илүү тодорхой болно.

5.4 Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө

Сонгосон хувилбар нь байгаль орчинд ямар нэгэн шууд болон шууд бус сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй.

Доорхи хүснэгтүүдэд нарийвчилсан мэдээллүүдийг харуулъя.

ХҮНИЙ ЭРХЭД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Хүснэгт 3

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1. Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж буй эсэх	1.1. Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх			
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх	Тийм	Үгүй	Ялгаварлан гадуурхахыг хориглосон зохицуулалт байхгүй байдлаар эрх зүйн харилцааг зохицуулна.
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх	Тийм	Үгүй	Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг бие даасан хуулиар зохицуулснаар нийгмийн аль нэг бүлэг, нэгж, хэсэгт давуу эрх олгохгүй.
	1.1.3.Энэ нь тодорхой бүлгийн эмзэг байдлыг дээрдүүлэхийн	Тийм	Үгүй	Бие даасан хууль батлах нь түр тусгай арга хэмжээ биш.

	гулд авч буй түр тусгай арга хэмжээ мөн бол олон улсын болон үндэсний хүний эрхийн хэм хэмжээнд нийцэж буй эсэх			
1.2. Оролцоог хангах				
	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцоо боломжийг бүрдүүлсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэгч болон зээлийн үйлчилгээ авч буй иргэдийн бодит нөхцөл байдлыг судалсан.
	1.2.2.Ялангуяа зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж буй, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Зохицуулалтын хувилбар нь эрх ашиг нь хөндөгдөх барьцаалан зээлдүүлэх газарт үзүүлэх үр нөлөөг тодорхойлсон.
1.3. Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал хариуцлага				
	1.3.1.Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх	Тийм	Үгүй	Бичил зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх зүйн орчин сайжирч, санхүүгийн хэрэглэгчдийн эрхийг хамгаалах хамгаалалт сайжирна.
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, НҮБ-ын хүний эрхийн механизмаас тухайн асуудлаар өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Нийцсэн байна.
	1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх	Тийм	Үгүй	Хуульд заасан шаардлагыг биелүүлээгүй, хууль зөрчсөн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэхээр тусгана.
2. Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1. Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах бол энэ нь хууль ёсны зорилгод нийцсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Хязгаарлалт байхгүй.
	2.2. Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх	Тийм	Үгүй	Хязгаарлалт байхгүй.
3. Эрх агуулагч	3.1. Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Бүртгэл, хяналт, шалгалт хийх эрх бүхий этгээд, санхүүгийн үйлчилгээ авах иргэд, хууль сахиулах байгууллага.
	3.2. Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	

	3.3. Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх	Тийм	Үгүй	
	3.4. Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх /хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй/	Тийм	Үгүй	
4. Үүрэг хүлээгч	4.1. Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Төрийн байгууллага, барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ эрхлэгчдийн эрх, үүргийг нарийвчлан тодорхойлно.
5. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1. Жендэрийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Тийм	Үгүй	
	5.2. Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	

ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Хүснэгт 4

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1. Дэлхийн зах зээл дээр өрсөлдөх чадвар	1.1. Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Дотоодын эсхүл гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжид давуу байдал олгосон, эсхүл ачаалал үүсгэсэн зохицуулалт агуулаагүй.
	1.2. Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх (эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан)	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг үр нөлөө агуулаагүй. .
	1.3. Дэлхийн зах зээл дээрх таагүй нөлөөллийг монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах эсэх	Тийм	Үгүй	Энэ чиглэлээр зохицуулалт агуулаагүй.
2. Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх чадвар болон	2.1. Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

тогтвортой байдал	2.2.Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөрөгдлийг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжид бэрхшээл, хүндрэл бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ эрхлэгчид тавигдах шаардлагыг хуулиар тогтооно.
	2.4.Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм нөхцөл бүрдүүлэхгүй.
3.Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1.Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх	Тийм	Үгүй	Хуулиар тодорхойлсон шаардлагыг биелүүлэхтэй холбоотой зардал үүснэ.
	3.2.Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Стандартад заасан шаардлагыг хуульд тусгах тул нэмэлтээр гарах зардал байхгүй.
	3.4.Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх	Тийм	Үгүй	Холбогдох төрийн байгууллагаас зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр бусдад шилжүүлэх шаардлага тавигддаг хөрөнгө, эд зүйлсийг барьцаанд тавихыг хориглоно. Галт зэвсэг гэх мэт...
	3.5.Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм нөхцөл үүсгэхгүй.
4.Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсч байгаа захиргааны зардлын ачаалал	4.1.Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардал (Тухайлбал, мэдээлэх, тайлан гаргах г.м) бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Зөвшөөрөл авах, тайлагнах, мэдээлэх үүргийг хуулиар ногдуулах тул тодорхой захиргааны зардал гарна.
5.Өмчлөх эрх	5.1.Өмчлөх эрхийг (үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг) хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх	Тийм	Үгүй	Иргэний хуульд байгаа барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээтэй холбоотой зохицуулалтад өмчлөх эрх шилжих нөхцлийг тодорхойлсон байгаа.
	5.2.Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт агуулаагүй.
	5.3.Оюуны өмчийн (патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг) эрхийг хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт агуулаагүй.
6.Инноваци болон судалгаа шинжилгээ	6.1.Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	

	6.2.Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх	Тийм	Үгүй	
7.Хэрэглэгч болон гэр бүлийн төсөв	7.1.Хэрэглээний үнийн түвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	
	7.2.Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх	Тийм	Үгүй	
	7.3.Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нийцсэн найдвартай, аюулгүй үйлчилгээ авах нөхцлийг бүрдүүлнэ. Хэрэглэгчдийн эрхийг хамгаалах зохицуулалтыг дэлгэрэнгүй зохицуулна.
	7.4.Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд буюу урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	
	8.2.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байр багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт агуулаагүй.
	8.3.Жижиг, дунд үйлдвэр, эсхүл аль нэг салбарт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт агуулаагүй.
9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1.Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэгчдэд зөвшөөрөл олгосноор татварын хяналт сайжрах бөгөөд үүнийг дагаад татвар төлөлт нэмэгдэнэ.
	9.2.Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсхүл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдах эсэх	Тийм	Үгүй	Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, бүтцийн өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдахгүй.
	9.3.Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиг үүргийг зохих төрийн байгууллагад хүлээлгэнэ.
10.Макро эдийн засгийн хүрээнд	10.1.Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	10.2.Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөө үзүүлнэ.

	10.3.Инфляци нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
11.Олон улсын харилцаа	11.1.Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн байдлаар зөрчилдөхгүй.

НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Хүснэгт 5

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.1.Шинээр ажлын байр бий болох эсэх	Тийм	Үгүй	
	1.2.Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхотгол бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт агуулаагүй.
	1.3.Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.4.Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт агуулаагүй.
2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1.Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй заавал дагаж мөрдөх стандартад заасан шаардлагыг хуулиар зохицуулах тул шинэ стандарт бий болгохгүй.
	2.2.Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй заавал дагаж мөрдөх стандартад заасан шаардлагыг хуулиар зохицуулах тул шинэ стандарт бий болгохгүй.
	2.3.Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй заавал дагаж мөрдөх стандартад заасан шаардлагыг хуулиар зохицуулах тул шинэ стандарт бий болгохгүй.
	2.4.Шинээр ажлын стандарт гаргах эсэх	Тийм	Үгүй	Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй заавал дагаж мөрдөх стандартад заасан шаардлагыг хуулиар зохицуулах тул шинэ стандарт бий болгохгүй.
	2.5.Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Нийгмийн тодорхой бүлгийг	3.1.Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт агуулаагүй.

хамгаалах асуудал	үүсгэх эсэх			
	3.2.Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэршээлтэй иргэд, ажилгүй иргэд, үндэстний цөөнхөд гэх мэт	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт агуулаагүй.
	3.3.Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Тийм зохицуулалт агуулаагүй.
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, ёс суртахуун	4.1.Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Хяналт тавих болон цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд тодорхой хэмжээнд нөлөөлнө.
	4.3.Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Шууд нөлөөлөл байхгүй.
	4.4.Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлүүлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Нөлөөлөл байхгүй.
	4.5.Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Нөлөөлөл байхгүй.
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1.Хувь хүн/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Үйлчилгээ сайжирч эерэг нөлөө гарна.
	5.2.Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.3.Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг (хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ)-т нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1.Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
	6.2.Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд			Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
	6.3.Иргэдийн боловсрол (төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллага) олох, мэргэжил эзэмших, давтан сургалтад хамрагдахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.4.Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.5.Их, дээд сургуулиудын үйл ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1.Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн бууралтад эерэгээр нөлөөлнө.
	7.2.Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.3.Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг үйлдэж олсон эд зүйлсийг барьцаанд тавьсан тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад яаралтай мэдэгдэж, гэмт хэргийг илрүүлэхэд хамтран ажиллана.
	7.4.Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Хохирогчид сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй.
8.Соёл	8.1.Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Хэл, соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Хүснэгт 6

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт	Тайлбар
-------------------	---------------------	---------	---------

1.Агаар	1.1.Зохицуулалтын хувилбарын үр дүнд агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Зам тээвэр, түлш, эрчим хүч	2.1.Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Ан амьтан, ургамлыг хамгаалах	3.1.Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Усны нөөц	4.1.Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.3.Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Хөрсний бохирдол	5.1.Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Хөрсийг эвдэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Газрын ашиглалт	6.1.Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	6.3.Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Нөхөн сэргээгдэх/нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялаг	7.1.Нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг өөрөө нөхөн сэргээгдэх чадавхийг нь алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

5.5 Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомжид нийцэж буй эсэх

Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байхаар Үндсэн хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт хуульчилсан. Өөрөөр хэлбэл Монгол Улс төвлөрсөн төлөвлөгөө бүхий эдийн засгийн тогтолцооноос зах зээлийн эдийн засагт шилжин орсноос хойш 30 орчим жил болж байна. Эдийн засгийн нэг тогтолцооноос өөр тогтолцоонд шилжиж ороход нөлөөлсөн урьдчилсан бөгөөд зайлшгүй нөхцөл нь өмчийн харилцаа задарч, төр нийгмийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар баталгаажуулсан явдал юм.

Дан ганц төрийн өмчийн монопольт байдал ноёрхож байсан санхүүгийн харилцаанд хувийн өмчийн хэлбэр жам ёсны дагуу түрэн орсоноор санхүүгийн эрх зүйгээр зохицуулж буй харилцааны шинж чанарт өөрчлөлт орсон. Зөвхөн төрийн өмчид тулгуурлан үйл ажиллагаа явуулж, захиргааны эрх зүйн салбар болох санхүүгийн эрх зүйн хэм хэмжээгээр зохицуулагдаж байсан харилцаа нь хоёр хэсэгт задарч, нийтийн болон хувийн эрх зүйн хэм хэмжээгээр зохицуулагдах болоод байна. Хувийн эрх зүйн системд багтаж буй санхүүгийн эрх зүйн институтээр зохицуулагдах ёстой барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ буюу ломбардны зохицуулалт өнөөдрийн байдлаар дан ганц Иргэний хуулийн холбогдох зохицуулалт, заавал дагаж мөрдөх стандартын хүрээнд зохицуулагдаж байгаа нь Үндсэн хуулийн үзэл санаанд төдийлөн нийцсэн үр дүнтэй арга болж чадахгүй байна.

Иймд энэхүү судалгаагаар барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээг тусдаа бие даасан хуулиар зохицуулах шаардлагатай гэсэн зорилгыг дэвшүүлсэн. Энэхүү зорилго нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2-т “Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална”, 16 дугаар зүйлийн 16.4-т “ажил мэргэжлээ чөлөөтэй сонгох, хөдөлмөрийн аятай нөхцөлөөр хангуулах, цалин хөлс авах, амрах,

хувийн аж ахуй эрхлэх эрхтэй, хэнийг ч хуль бусаар албадан хөдөлмөрлүүлж болохгүй” гэсэн зохицуулалт болоод 17 дугаар зүйлийн 17.1.3-т заасан “хуулиар ногдуулсан татвар төлөх” гэсэн зохицуулалтын үзэл санаатай бүрэн нийцэх юм.

Учир нь судалгааны өмнөх хэсэгт дурдсанаар барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ нь өнөөдрийн байдлаар хэтэрхий нэг талын буюу зээлдүүлэгчийн эрх ашигт илүү нийцсэн үйлчилгээ болж хувирсан бөгөөд зээл авч буй иргэдийн эрх ашиг ихээр хөндөгдөж байгаа. Мөн дан ганц зээл авч буй иргэдийн эрх ашиг хөндөгдөхөөс гадна үйлчилгээ эрхэлж буй аж ахуйн нэгжүүд нь хулгайн эд зүйлийг мэдсээр байж барьцаанд авч, цааш худалдан борлуулж байгаагаараа эрүүгийн хуульд заасан хулгайлах болон мөнгө угаах гэмт хэргийн холбогдогч болох үр дагавар бий болжээ. Түүнчлэн барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ эрхлэгчдийг бүртгэх болоод хяналт тавих зохицуулалт нь хуулиар бус стандартаар зохицуулагдаж, хэрэгжилт хангалтгүй байгаагаас төрийн зүгээс хуулиар тогтоосон татвар ногдуулах ажиллагаа бүрэн дүүрэн хэрэгжихгүй байна. Ийм учраас төрийн зүгээс барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ эрхэлж байгаа, түүгээр үйлчлүүлж байгаа иргэдийн эрх ашгийг эн тэнцүү хамгаалах, татвар төлөлтийг нэмэгдүүлэх зорилгоор бие даасан ууль батлах нь нийгэмд эерэг үр дагавар бий болгох юм.

Мөн бие даасан хууль баталснаар Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.3.4 дэх заалтад “банкнаас бусад этгээд хадгаламж, зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх” тохиолдолд тусгай зөвшөөрөл авсан байх ёстой талаар заасан хэдий ч тус зохицуулалт дан ганц “хадгаламж зээлийн хоршоодод олгох тусгай зөвшөөрөл” мэтээр ойлгож ирсэн байдлыг нэг мөр цэгцэлж, зөвшөөрөл олгох байгууллага, үйл ажиллагаанд хяналт тавих байгууллагыг тодорхой болгож Иргэний хуулийн холбогдох зохицуулалт хэрэгжих, хэрэгжилтийг хангах ажил бодитой хэрэгжих болно.

Иймд тус хувилбар нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцэх бөгөөд өнөөдөр үйлчилж байгаа бусад хууль тогтоомжтой аливаа хэлбэрээр зөрчилдөөгүй болно.

ЗУРГАА. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫГ ХАРЬЦУУЛАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Аргачлалд зааснаар зохицуулалтын хувилбаруудын эерэг болон сөрөг талуудыг

- Зорилгод хүрэх байдал
- Зардал, үр өгөөжийн харьцаа
- Хүний эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө
- Хууль тогтоомжтой нийцэж буй эсэх
- Гарч болох сөрөг үр дагавар, түүнийг арилгах хувилбар байгаа эсэх гэсэн шалгуур үзүүлэлтүүдээр дахин нягтлан үзээд дараах дүгнэлтийг хийлээ.

Захиргааны шийдвэр гаргах зохицуулалтын хувилбар нь гарах зардлын хувьд бие даасан хууль батлан гаргахаас бага зардалтай хэдий ч зорилгод хүрэх боломжгүй байна. Учир нь Захиргааны ерөнхий хуулийн 59 дүгээр зүйлийн 59.1-д “Захиргааны хэм хэмжээний акт гэж хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллагаас нийтээр заавал дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан, гадагш чиглэсэн, үйлчлэл нь байнга давтагдах шинжтэй шийдвэрийг ойлгоно” гэж заасан. Өнөөдөр хүчин төгөлдөр үйлчилж буй хууль тогтоомжийн хүрээнд барьцаалан зээлдэх үйлчилгээтэй холбоотой захиргааны шийдвэр гаргах эрхийг аль нэг төрийн байгууллагад өгөөгүй тул энэ хувилбарыг хэрэгжүүлж зорилгод хүрэх боломжгүй болох нь харагдаж байна.

Харин Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хувилбар нь захиргааны шийдвэр гаргах зохицуулалтын хувилбараас илүү зардал гарах хэдий ч үр өгөөжийн хувьд зорилгод хүрэх боломжтой байна. Учир нь Иргэний хууль болон заавал дагаж мөрдөх стандартаар зохицуулж чадахгүй байгаа олон харилцааг зохицуулахад чухал нөлөөтэй бөгөөд хүний эрх, эдийн засаг, нийгэмд эерэг нөлөө үзүүлэх боломжтой талаар судалгааны өмнөх хэсгүүдэд дурдсан болно.

Иймд дээрх хоёр хувилбараас орчин үеийн чиг хандлага болон гадаад орнуудын зохицуулалтыг харьцуулан үзэхэд барьцаалан зээлдэх журмаар зээл олгох үйл ажиллагааг бие даасан хуулиар зохицуулах нь илүү үр өгөөжтэй гэж үзлээ.

ДОЛОО. ТУХАЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ТАЛААРХ ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БУСАД УЛСЫН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА

Харьцуулсан судалгаанд банк, банк бус санхүүгийн байгууллага, хадгаламж, зээлийн хоршооны зээлийн үйл ажиллагаанаас бусад барьцаалан зээлдэх журмаар зээл олгох харилцаа буюу ломбардын үйл ажиллагааг олон улсын хэмжээнд илүү сайн, жишиг болохуйц туршлагаар зохицуулж буй, хамгийн сүүлийн үеийн байдлаар буюу 2015 онд хууль тогтоомжоо шинэчлэн баталсан Сингапур Улс, Бүгд Найрамдах Солонгос Улс, Америкийн Нэгдсэн Улс, Шведийн Вант Улс болон Тайландын Вант Улсын хууль тогтоомжийг сонгон авч судаллаа.

Эдгээр улс орнууд нь барьцаалан зээлдэх журмаар зээл олгох буюу ломбардын үйл ажиллагааг дараахь хуулиудаар зохицуулж байна.

- Сингапур Улсын Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тухай хууль (2015)
- Америкийн Нэгдсэн Улс (АНУ)-ын Аризона мужийн Шинэчлэн батлагдсан хууль тогтоомжууд (Arizona Revised Statutes, 2018)-ын 44-р “Худалдаа, арилжаа” хэсгийн 11-р бүлгийн 3-р зүйл “Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа”

- Шведийн Вант Улсын Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тухай хууль (1995)
- Бүгд Найрамдах Солонгос Улс (БНСУ)-ын Зээлийн үйл ажиллагааг бүртгэх, санхүүгийн хэрэглэгчдийг хамгаалах тухай хууль (2009)
- БНСУ-ын Зээлийн хүүгийн хэмжээнд хязгаарлалт тогтоох тухай хууль (2014)
- Тайландын Вант Улсын Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тухай хууль (1962)

Дээрх улс орнуудын барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай бие даасан хууль тогтоомжуудыг судалж, нийтлэг буюу жишиг зохицуулалтыг тодорхойлохыг зорилоо.

Сингапур

Сингапур Улсад ломбардын үйл ажиллагааг 1994 оны Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хууль (Pawnbrokers Act)-аар зохицуулж байсан бөгөөд 2015 онд тус хуулийг 6 бүлэг, 86 зүйл, 4 хавсралттайгаар шинэчлэн баталсан байна. Тус шинэчилсэн найруулгаар ломбардын үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа этгээдийн хувь нийлүүлсэн хөрөнгийг хэмжээг тогтоох, мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэгч харилцагчдынхаа мэдээллийг шалгаж, сэжигтэй тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад мэдээлдэг байх зэрэг зохицуулалтыг шинээр тусгаж өгсөн байна.

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны хамрах хүрээ

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хууль (2015)-ийн 21-р зүйлд зааснаар эрх бүхий бүртгэлийн байгууллага бичгээр зөвшөөрөл өгснөөс бусад тохиолдолд:

- тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь тусгайлан заасан байршлаас өөр газарт барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглоно.
- тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанаас бусад бизнесийн үйл ажиллагааг зөвшөөрсөн байршил, газарт эрхлэхийг хориглоно.

Түүнчлэн буцаан худалдан авах нөхцөлтэй худалдах, худалдан авах гэрээг барьцаат зээлийн гэрээний нөхцөлтэй ижил гэж үзэж зохицуулахаар заасан байна. /2-р зүйл, Хавсралт 1/

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэх этгээдэд тавигдах шаардлага, зөвшөөрлийн хугацаа, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох үндэслэл

Сингапур улсад үүсгэн байгуулагдаагүй хуулийн этгээдэд тусгай зөвшөөрөл олгодоггүй бөгөөд тусгай зөвшөөрөл хүсэгч нь дараахь шаардлагыг хангасан байна:

- Хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ заасан хэмжээнээс багагүй байх;
- Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэхэд тохиромжтой газарт байршилтай байх /10-р зүйл/

Мөн дараахь шаардлагыг хангасан этгээдийг тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн захирал, менежерээр Эрх бүхий бүртгэлийн байгууллага томилохоор заасан байна:

- 21 насанд хүрсэн байх;
- Сингапур улсын оршин суугч байх;
- барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааг эрхлэх, удирдах чадвартай, сайн зан төлөвтэй байх;
- тухайн албан тушаалыг хаших боловсрол, туршлагатай байх /15-р зүйл/

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл нь тухайн олгосон жилийнхээ 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэл, эсхүл Эрх бүхий бүртгэлийн байгууллагын тогтоосон хугацаанд хүчинтэй байхаар заасан байна. Тусгай зөвшөөрлийн хугацаа дуусахаас нэг сарын өмнө Эрх бүхий бүртгэлийн байгууллагад зөвшөөрлийн хугацааг сунгах хүсэлт гаргах бөгөөд сунгалт нь тухайн жилдээ хүчинтэй байхаар тус тус зохицуулжээ.

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хуулийн 36-р зүйлд тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх эсхүл хүчингүй болгох үндэслэлийг дараахь байдлаар тодорхойлсон байна:

- тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь энэ хуульд заасан гэмт хэрэг үйлдсэн бол;
- тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үйлдсэн гэмт хэргийг Эрх бүхий бүртгэлийн байгууллага төлбөр авах замаар нуун далдалсан бол;
- тус хуулийн зүйл, заалтыг зөрчсөн бол;
- Эрх бүхий бүртгэлийн байгууллага тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааг зохисгүй, хангалтгүй гэж үзсэн бол;
- Эрх бүхий бүртгэлийн байгууллага тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааг зохистой, эсхүл хангалттай эрхэлж чадахгүй гэж үзсэн бол.

Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хуулиар хүлээх үүрэг

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хуулийн 19-29 дүгээр зүйлд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хүлээх үүргийг нарийвчлан тодорхойлжээ. Үүнд:

- Барьцаалан зээлдэх газар барьцаалсан эд зүйлсийг аюулгүй хадгалах, аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг хангах;
- Барьцаалан зээлдэх газрын өмнө талд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр болон “Барьцаалан зээлдэх газар” гэсэн үгийг харуулсан байх;
- Зээлийн хүүгийн хэмжээг дэлгэцэнд тодорхой харуулсан байх;
- Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа, гэрээ хэлцлийн бүртгэл, мэдээ хөтлөх /электрон хэлбэрээр/;
- Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа, гэрээ хэлцлийн тайланг хүргүүлэх
- Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанд жил бүр аудит хийлгэх;
- Барьцаанд авсан эд зүйлсийг алдагдах эрсдлээс хамгаалж холбогдох даатгалд хамрагдах;
- Барьцаалан зээлдэх газрын захирал, менежер, эсхүл хяналтын хувьцаа эзэмшигч нь өөрчлөгдсөн бол эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэх;
- Баталгааны мөнгө байршуулах;
- Тусгайлан тогтоосон хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээтэй байх.

Барьцаалан зээлдэх гэрээнд тавигдах шаардлага, зээлийн хүүгийн хэмжээ, хугацаа

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хуулийн 48-65 дугаар зүйлд барьцаалан зээлдэх гэрээ байгуулах, барьцаа хөрөнгийг үнэлэх, хөрөнгийг буцаан авах, эсхүл дуудлага худалдаагаар худалдах, гэрээний нөхцөлүүдэд тавих шаардлага зэргийг тодорхойлсон байна. Эд зүйлийг барьцаанд тавихаас өмнө үнэлж, ломбардын тасалбар олгох, тасалбарт зээлдэгч гарын үсэг зурсан байх шаардлагатай бөгөөд уг шаардлагыг биелүүлээгүй бол гэрээг хүчингүйд тооцно. Зээлийн хүүгийн хэмжээнд хязгаарлалт тогтоосон бөгөөд сарын 1.5% хүү байхаар тогтоосон байна. Заасан хэмжээнээс ихээр тогтоовол гэрээг хүчингүйд тооцно. Барьцааны хугацааг 6 сар эсхүл түүнээс урт хугацаагаар, мөн хэдэн удаа ч сунгаж болохоор заасан.

Зээлдүүлэгч нь барьцааны зүйлийг биет байдлын доголдолгүй буцаан өгөх үүрэгтэй бөгөөд хэрэв биет байдлын доголдолтой бол зээлдэгч нь эд зүйлийн үнийг шаардах, эсхүл эд зүйлийг буцаан авч, доголдлыг арилгах төлбөрийг шаардах эрхтэй байна.

Зээлдүүлэгч нь зээл төлөх хугацаа хэтэрснээс хойш 2 сарын дотор зээлдэгчид мэдэгдэл хүргүүлэх бөгөөд мэдэгдэл хүргүүлснээс хойш 1 сарын дараа барьцааны зүйлийг өмчлөх эрхтэй болж, зээлийг эргэн төлсөнд тооцохоор зохицуулсан байна. Түүнчлэн зээлийн хэмжээ барьцааны зүйлийн үнэлгээнээс бага бол зөрүүг зээлдэгчид төлөх, зээлийн хэмжээ барьцааны зүйлийн үнэлгээнээс их бол зөрүүг шаардах эрхгүй байна.

Тус хуульд заасан онцлог зохицуулалтын нэг нь барьцааны зүйлийн хууль ёсны өмчлөгчийн эрхийг хамгаалах асуудал байна. Аливаа этгээд барьцааны зүйлийн хууль ёсны өмчлөгч болохыг нотолж зээлдүүлэгчид өргөдөл гаргах эрхтэй бөгөөд шүүхийн шийдвэрийн дагуу барьцааны зүйлийг хууль ёсны өмчлөгчид шилжүүлэхээр заасан байна.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанд тавих хязгаарлалт

Барьцаалан зээлдүүлэх газар нь зөвшөөрөл өгснөөс бусад тохиолдолд барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанаас бусад бизнесийн үйл ажиллагааг зөвшөөрсөн байршил, газарт эрхлэхийг хориглоно, мөн 18 наснаас доош насны хүн, согтуу хүнтэй гэрээ байгуулж барьцаанд эд зүйл авсан бол гэмт хэрэгт тооцохоор тус тус заажээ.

Барьцаалан зээлдэх газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналт, хүлээлгэх хариуцлага

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанд тавих төрийн хяналтыг Хууль зүйн сайдаас томилсон бүртгэлийн байгууллага/бүртгэгч, эсхүл түүнээс томилсон бусад этгээд хэрэгжүүлэхээр заасан. Эдгээр эрх бүхий этгээд нь хяналт шалгалтын хүрээнд шаардлагатай бүх мэдээлэл, баримт бичгийг ирүүлэхийг шаардах, ажлын байранд нэвтрэх эрхийг олгох, хууль зөрчиж ашигласан эд хөрөнгийг хураах, эсхүл хөдөлгөөнийг хориглох, битүүмжлэх, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид бичгээр чиглэл, үүрэг даалгавар өгөх, тусгай зөвшөөрлийн нөхцөлд өөрчлөлт оруулах, тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох зэрэг арга хэмжээг авахаар тусгасан байна.

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хуулийн зөрчилд дараахь хариуцлага хүлээлгэхээр тодорхойлсон:

- Тус хуулийн нэг удаагийн зөрчилд 20,000 хүртэл доллараар, хэд хэдэн зөрчилд нийтэд нь 100,000 хүртэл доллараар торгоно.
- Эрх бүхий бүртгэлийн байгууллагад худал, төөрөгдүүлсэн мэдээлэл өгсөн, эсхүл худал, төөрөгдүүлсэн гэдгийг мэдсээр байж нуун

дарагдуулсан бол 40,000 хүртэл доллараар торгох, эсхүл 12 сар хүртэлх хугацаагаар баривлах шийтгэл оногдуулна.

- Хуульд тусгайлан заагаагүй бол тухайн зөрчилд 20,000 хүртэл доллараар торгох, эсхүл 12 сар хүртэлх хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна.

Мөн цагдаагийн ажилтны ирүүлсэн хулгайд алдагдсан эд зүйлсийг хожим барьцаанд тавихаар зээлдэгчид санал болгосон бол яаралтай цагдаад мэдэгдэж, сэжигтнийг саатуулах зэргээр зээлдүүлэгч хууль сахиулах байгууллагатай хамтран ажиллах үүргийг тус хуулиар хүлээлгэжээ.

Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэхтэй холбоотой зохицуулалт

2015 онд шинэчлэн баталсан Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хуульд мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхээс урьдчилан сэргийлэхтэй холбоотой шинэ бүлэг зохицуулалтыг нэмсэн байна.

Тус хуулийн 5-р бүлэгт барьцаалан зээлдэх газар үйл ажиллагаандаа мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхээс урьдчилан сэргийлэх дотоод дүрэм журам, хөтөлбөр боловсруулж, мөрдүүлэх, ажилтнуудаа тогтмол сургалтанд хамруулах, мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхээс урьдчилан сэргийлэх дотоод дүрэм журмын хэрэгжилтэнд хөндлөнгийн аудит хийлгэх, сэжигтэй гүйлгээний талаар эрх бүхий байгууллагад тогтоосон хугацаанд мэдэгдэх, харилцагчийг таньж мэдэх арга хэмжээг авах, харилцагчийн талаарх баримт, материалыг 5 жил хадгалах гэх мэт үүргийг тодорхойлсон байна. Эдгээр үүргийг зөрчсөн бол зөрчлийн шинжээс хамаарч 20,000-100,000 хүртэл доллараар торгох, эсхүл 2 жил хүртэл хугацаагаар хорих ялаар шийтгэхээр зохицуулсан байна. Хуулийн Хавсралт 3-т “Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ”-ний талаар нарийвчлан тодорхойлжээ.

АНУ, Аризона муж

АНУ-ын Аризона мужийн Шинэчлэн батлагдсан хууль тогтоомжууд (Arizona Revised Statutes, 2018)-ын 44-р “Худалдаа, арилжаа” хэсгийн 11-р бүлгийн 3-р зүйлд “Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа”-тай холбоотой зохицуулалтыг тусгажээ.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэх этгээдэд тавигдах шаардлага, зөвшөөрлийн хугацаа, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох үндэслэл

Тус хуулийн 44-1627 (E) (H) заалтад тусгай зөвшөөрөл хүсэгчид тавигдах шаардлагыг дараах байдлаар тодорхойлсон байна:

- Аризона мужийн хууль ёсны оршин суугч байх, нөхөрлөл байвал нөхөрлөлийн гишүүн бүр хууль ёсны оршин суугч байх;
- өргөдөл гаргахаас өмнөх нэг жилийн хугацаанд тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгоогүй байх, тусгай зөвшөөрлийн нөхцөлийг зөрчөөгүй байх;
- өргөдөл гаргахаас өмнөх таван жилийн хугацаанд хулгайлагдсан зүйлийн хууль бус худалдаа, залилан мэхлэх, хуурамчаар үйлдэх, хулгай, залилан мэхлэх зорилгоор үгсэн хуйвалдах, дээрэмдэх зэрэг гэмт хэрэгт ял шийтгүүлээгүй байх;
- өргөдөл гаргахаас өмнөх таван жилийн хугацаанд өргөдөл гаргагчийн аливаа ажилтан, захирал, эсхүл 10 хувиас дээш хувь эзэмшдэг хувьцаа эзэмшигч нь хулгайлагдсан зүйлийн хууль бус худалдаа, залилан мэхлэх, хуурамчаар үйлдэх, хулгай, залилан мэхлэх зорилгоор үгсэн хуйвалдах, дээрэмдэх зэрэг гэмт хэрэгт ял шийтгүүлээгүй байх.

Тусгай зөвшөөрлийг нэг жилийн хугацаагаар олгох бөгөөд жил бүр сунгах ба жилийн сунгалтын хураамж 500 доллар байна.

Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч энэ хуулийг зөрчсөн, хуульд заасан шаардлагыг биелүүлээгүй, санаатай эс үйлдэл гаргасан бол мужийн хууль сахиулах ажилтан /sheriff/ мэдэгдэл хүргүүлж, тайлбар өгөх боломж олгосны дараа 30 хүртэлх хоногоор тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлж болно. Тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлсэн хугацаанд барьцааны эд зүйлийг буцаах, барьцааг сунгах асуудлыг хууль сахиулах ажилтан журамлан зохицуулна.

Мужийн хууль сахиулах ажилтан /sheriff/ дараахь тохиолдолд тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох эсхүл хугацааг сунгахаас татгалзахаар заасан байна:

- сүүлийн 12 сарын хугацаанд тусгай зөвшөөрлийг 2-оос дээш удаа түдгэлзүүлсэн бол;
- тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь хулгайлагдсан зүйлийн хууль бус худалдаа, залилан мэхлэх, хуурамчаар үйлдэх, хулгай, залилан мэхлэх зорилгоор үгсэн хуйвалдах, дээрэмдэх зэрэг гэмт хэрэгт ял шийтгүүлсэн бол.

Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хуулиар хүлээх үүрэг

Барьцаалан зээлдэх газарт хуулиар дараахь үүргийг хүлээлгэсэн байна:

- барьцаалсан эд зүйлсийг барьцаалан зээлдэх газарт эсхүл хууль сахиулах байгууллагын зөвшөөрсөн бусад газарт аюулгүй хадгалах, аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг хангах;

- барьцаалан зээлдэх газрын өмнө талд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр болон “Барьцаалан зээлдэх газар” гэсэн үгийг харуулсан байх;
- барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тайлан, мэдээ, гэрээ хэлцлийн бүртгэлийг хөтөлж, 2 жилийн хугацаанд хадгалах;
- мужийн хууль сахиулах ажилтанд өдөр бүрийн тайлан мэдээг хүргүүлнэ. Тайланд тусгах мэдээллийг тусгайлан заасан.
- шөнийн 12:00 цагаас өглөөний 6:00 цагийн хооронд үйл ажиллагаа явуулахгүй байх;
- Барьцаалан зээлдэх газар нь орон нутгийн хууль сахиулах байгууллагаас ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу барьцааны зүйлийн бүртгэл, тайлан мэдээнээс мэдээлэл гаргаж өгөх үүрэгтэй. Мөн барьцаалан зээлдэх газарт үзлэг, шалгалт хийх боломжоор хангана.

Барьцаалан зээлдэх гэрээнд тавигдах шаардлага, зээлийн хүүгийн хэмжээ, хугацаа

Зээлдэгчид ломбардын тасалбар олгох бөгөөд тасалбарт зээлдэгч, зээлдүүлэгчийн нэр, хаяг, үнэмлэхний дугаар, зээлийн хэмжээ, хүү, хугацаа, барьцааны зүйлийн тодорхойлолт зэргийг бичнэ.

Зээлийн хүүгийн хэмжээнд хязгаарлалт тавьсан бөгөөд эхний 2 сард сарын 13%-аас ихгүй, дараагийн сараас сарын 11% -аас ихгүй байхаар тогтоожээ. Зээлийн хугацаа хамгийн багадаа 90 хоног байх бөгөөд хэрэв талууд тохиролцсон бол илүү урт хугацаагаар гэрээ байгуулж болно.

Зээлийг эргэн төлөх өдрийн дараагийн өдөр барьцааны зүйлийн бүх эрх зээлдүүлэгчид шилжинэ. Зээлдүүлэгч буюу барьцаалан зээлдэх газар нь зээлийг эргэн төлөх өдрөөс хойш хамгийн багадаа нэг өдрийн дараа барьцааны зүйлийг худалдан борлуулж болно.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанд тавих хязгаарлалт

Барьцаалан зээлдэх газарт дараах үйл ажиллагааг хориглосон байна:

- заалтад барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааг тусгай зөвшөөрөлд заасан байршил, газраас өөр байршил, газарт эрхлэхгүй байх;
- 18 наснаас доош насны хүнтэй гэрээ байгуулахгүй байх;
- барьцааны зүйлийн үйлдвэрлэгчийн сериал дугаарыг өөрчилсөн, устгасан, балласан бол барьцаанд тавихыг хориглох;
- шөнийн 12 цагаас өглөөний 6 цаг хүртэл үйл ажиллагаа явуулахгүй байх.

Барьцаалан зээлдэх газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналт, хүлээлгэх хариуцлага

Барьцаалан зээлдэх газрын үйл ажиллагаанд орон нутгийн цагдаагийн буюу хууль сахиулах байгууллага хяналт тавих бөгөөд хяналт шалгалтын үр дүнд тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, эсхүл хүчингүй болгох арга хэмжээг авдаг байна.

Барьцаалан зээлдэх газар нь барьцаат зээлийн гэрээ, барьцааны тасалбарт тавигдах шаардлагыг зөрсөн, барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаанд хориглох зүйлсийг зөрчсөн, орон нутгийн цагдаад өдөр бүр мэдээ, тайлан хүргүүлэх шаардлагыг зөрчсөн бол хувь хүнийг 2,500, хуулийн этгээдийг 20,000 доллараар торгох, эсхүл 6 хүртэлх сараар хорих ял, заасан хүүгийн хэмжээнээс хэтрүүлэн хүү тогтоосон, тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой шаардлагыг зөрчсөн бол 150,000 хүртэл доллараар торгох, эсхүл 1 жил хүртэлх хугацаагаар хорих ял оногдуулахаар тус тус заасан байна.

Шведийн Вант Улс

Швед улсад барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг бие даасан хуулиар зохицуулдаг бөгөөд Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хуулийг анх 1949 онд баталж, 1995 онд шинэчлэн найруулсан байна. Тус хуулийн хэрэгжилтэнд мужийн захиргааны зөвлөл /county administrative board/ хяналт тавьдаг бөгөөд Шведэд нийт 7 мужийн захиргааны зөвлөл тус тусын хяналтыг хэрэгжүүлдэг байна.

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны хамрах хүрээ

Барьцаалан зээлдэх газар нь барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанаас бусад бизнесийн үйл ажиллагаа эрхэлж болохгүй ба шинэ салбар нээх бол энэ талаар мужийн захиргааны байгууллагад мэдэгдэл хүргүүлнэ.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэх этгээдэд тавигдах шаардлага, зөвшөөрлийн хугацаа, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох үндэслэл

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хууль (1995)-ийн 3, 4-р зүйлд зааснаар барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг зөвхөн хуулийн этгээдэд олгоно. Түүнчлэн тухайн компанийн бүтэц, зохион байгуулалт, удирдлага, өмчлөгчид барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааг найдвартай эрхлэх боломжтой, мөн тус хууль болон Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд заасан шаардлагыг хангасан гэж үзвэл зөвшөөрөл олгохоор заажээ.

Зөвшөөрлийг дараахь тохиолдолд мужийн захиргааны зөвлөл хүчингүй болгоно:

- зөвшөөрөл олгосноос хойш 1 жилийн хугацаанд үйл ажиллагааг эхлээгүй;
- нэг жилийн хугацаанд тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулаагүй;
- барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөл, шаардлагыг хангахгүй болсон, энэ хууль болон бусад хуулийг зөрчсөн;
- мужийн захиргааны зөвлөл барьцаалан зээлдэх газрын үйл ажиллагааг зогсоох даалгавар өгсөн.

Мужийн захиргааны зөвлөл нөхцөл байдлыг харгалзан зөвшөөрлийг хүчингүй болгохын оронд анхааруулга өгч болно. Зөвшөөрөлгүй үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа этгээдийн үйл ажиллагааг мужийн захиргааны зөвлөл зогсоох шийдвэр гаргана.

Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хуулиар хүлээх үүрэг

Барьцаалан зээлдэх газарт хуулиар дараахь үүргийг хүлээлгэсэн байна:

- Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тайлан, мэдээ, гэрээ хэлцлийн бүртгэлийг хөтлөх, 5 жилийн хугацаанд хадгалах;
- Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг эрх бүхий байгууллагын шаардснаар хүргүүлэх;
- Барьцаанд авсан эд зүйлсийг алдагдах эрсдлээс хамгаалж холбогдох даатгалд хамрагдах;
- Барьцаалан зээлдэх газрын 10-аас дээш хувьцааг шууд эсхүл шууд бусаар худалдаж авах тохиолдолд эрх бүхий байгууллагад урьдчилан мэдэгдэж, зөвшөөрөл авах;
- Цагдаагийн байгууллагаас ирүүлсэн хүсэлтийн дагуу барьцааны зүйлийн бүртгэл, тайлан мэдээнээс мэдээлэл гаргаж өгөх үүрэгтэй.

Барьцаалан зээлдэх гэрээнд тавигдах шаардлага, зээлийн хүүгийн хэмжээ, хугацаа

Ломбардын тасалбарт зээлийн хэмжээ, хүү, хугацаа, барьцааны зүйлийн тодорхойлолт зэргийг бичнэ. Хуульд зээлийн хүүгийн хэмжээнд хязгаарлалт тогтоогоогүй. Зээлийн гэрээний хугацаа 1 жилээс хэтрэхгүй байх бөгөөд зээлдэгч . торгууль төлөхгүйгээр хугацаанаас өмнө зээлийг төлж барьцааны зүйлийг буцаан авах эрхтэй. Зээлдэгч зээлийн эргэн төлөх хугацааг 2 сараар хэтрүүлсэн бол зээлдүүлэгч зээлдэгчид урьдчилан мэдэгдэх замаар барьцааны зүйлийг дуудлага худалдаагаар худалдан борлуулж болно. Зөрүүг зээлдэгчид эргүүлэн төлнө.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанд тавих хязгаарлалт

Барьцаалан зээлдэх газар нь барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанаас бусад бизнесийн үйл ажиллагаа эрхэлж болохгүй. Түүнчлэн зөвхөн 18 насанд хүрээгүй этгээдээс барьцаа хөрөнгө авахыг хориглоно.

Барьцаалан зээлдэх газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналт, хүлээлгэх хариуцлага

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаанд мужийн захиргааны зөвлөл тус хууль, Засгийн газраас баталсан журмын дагуу хяналт тавих бөгөөд хяналт шалгалтын хүрээнд дараахь арга хэмжээг авна:

- шаардлагатай бүх мэдээлэл, баримт бичгийг гаргаж өгөхийг шаардах (мужийн захиргааны зөвлөл болон цагдаагийн байгууллагын хүсэлтийн дагуу);
- зөрчлийг арилгах үүрэг даалгавар өгөх;
- үүрэг даалгаврыг биелүүлээгүй бол үйл ажиллагааг зогсоох;
- анхааруулах;
- тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох.

Мужийн захиргааны зөвлөл тус хуулийг зөрчсөн үйлдэлд торгууль ногдуулж боловч торгуулийн хэмжээг тусгайлан заагаагүй байна.

Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэхтэй холбоотой зохицуулалт

Тус хуулийн 24-р зүйлд мужийн захиргааны зөвлөл нь барьцаалан зээлдэх газрын үйл ажиллагаа Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль болон түүний дагуу гарсан журмын шаардлагыг хангаж байгаа эсэх хяналтын хэрэгжүүлэх талаар Засгийн газар журам гаргаж болно гэж заасан байна.

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс

БНСУ-д 2017 оноос Зээлийн үйл ажиллагааг бүртгэх, санхүүгийн хэрэглэгчдийг хамгаалах тухай хууль (2009)-ийн дагуу барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг зохицуулдаг болсон. Энэхүү хуулиар зөвхөн барьцаалан зээлдүүлэх газрын үйл ажиллагаа төдийгүй хувь хүний мөнгө зээлдүүлэх үйл ажиллагааг зохицуулдаг байна. Түүнчлэн банк, банк бус санхүүгийн байгууллага гэх мэт хуулийн дагуу эрх, зөвшөөрөл олгогдсон, бүртгэгдсэн аливаа санхүүгийн болон зээлийн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа этгээдээс бусад этгээдэд үйлчлэх зээлийн хүүгийн хэмжээг Зээлийн хүүгийн хэмжээнд хязгаарлалт тогтоох тухай хууль (2014)-аар тогтоосон байна.

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны хамрах хүрээ

Зээлийн үйл ажиллагааны бүртгэл болон санхүүгийн хэрэглэгчдийг хамгаалах тухай хууль (2017)-иар зөвхөн барьцаалан зээлдүүлэх газрын үйл ажиллагаа төдийгүй хувь хүний мөнгө зээлдүүлэх үйл ажиллагааг бүхэлд нь зохицуулдаг. Зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хүссэн этгээд нь Ерөнхийлөгчийн зарлиг/захирамжид тодорхойлсон ашиг сонирхлын зөрчил үүсгэж болзошгүй бизнесийн үйл ажиллагаа (*тухайлбал харилцаа холбооны оператор, мөрийтэй тоглоомын үйл ажиллагаа, эсхүл санхүүгийн хэрэглэгчдийн эрх, ашиг сонирхлыг дордуулж болзошгүй аливаа төрлийн бизнесийн үйл ажиллагаа*) эрхэлдэггүй байх, цаашид мөн эрхлэхийг хязгаарласан байна.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэх этгээдэд тавигдах шаардлага, зөвшөөрлийн хугацаа, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох үндэслэл

Зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хүссэн этгээд буюу өргөдөл гаргагч нь дараах шаардлагыг хангасан байна:

- хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ (хэрэв корпораци биш бол нийт хөрөнгийн хэмжээ) Ерөнхийлөгчийн зарлиг/захирамжид заасан хэмжээнээс багагүй байх бөгөөд 10,000,000 воноос багагүй байх;
- зээлийн үйл ажиллагаанд зориулсан сургалтанд хамрагдсан байх;
- Ерөнхийлөгчийн зарлиг/захирамжид заасан зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэхэд зориулсан оффисын байртай байх;
- төлөөлөгч, гүйцэтгэх удирдлага, ерөнхий менежер нь тус хуулийн 4.1 дэх хэсэгт заасан шаардлагыг хангасан байх.

Өргөдөл гаргагч нь корпораци бол дараахь шаардлагыг хангасан байна:

- сүүлийн 5 жилийн хугацаанд тус хуулийн 4.1.6-д заасан аливаа зөрчилд хариуцлага /торгууль, үүнээс хүнд бусад хариуцлага/ хүлээгээгүй байх;
- дампуурал зарласны дараагаар үйл ажиллагаагаа сэргээхийг хориглоогүй байх;
- сүүлийн 1 жилийн хугацаанд үйл ажиллагаа нь зогсоогүй байх (2-оос дээш салбартай бизнесийн хувьд хамааралтай);
- сүүлийн 5 жилийн хугацаанд үйл ажиллагаагаа зогсоогоогүй, бүртгэлийг хүчингүй болгосон тохиолдол гараагүй байх.

Зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хүссэн этгээд өөрийн бизнесийн салбаруудыг тухайн салбарыг харьяалах эрх бүхий байгууллагад бүртгүүлнэ.

Бүртгэл нь бүртгэгдсэн өдрөөс эхлэн 3 жилийн хугацаанд хүчинтэй байна. Бүртгэлийн хугацаа сунгах өргөдлийг гэрчилгээний хугацаа дуусахаас нэг сарын өмнө гаргана.

Дараахь тохиолдолд зээлийн үйл ажиллагааны бүртгэлийг хүчингүй болгоно:

- хууран мэхлэх аргаар бүртгүүлсэн эсхүл бүртгэлийн хугацааг сунгуулсан;
- зээлдүүлэгч нь энэ хуульд заасан шаардлагыг хангаагүй;
- тасралтгүй 6 сараас багагүй хугацаагаар үйл ажиллагаа эрхлээгүй;
- зээлдүүлэгч нь үйл ажиллагааг түр зогсоох тушаалыг зөрчсөн;
- зээлдүүлэгчийн оршин байх газрыг тодорхойлох боломжгүй болсон;
- зээлдүүлэгч харилцагчдынхаа эрх ашигт ноцтой хохирол учруулахаар бол;
- нэг хотын захирагчид бүртгэлтэй зээлдүүлэгчийн бизнесийн салбаруудын нэгнийх нь бүртгэлийг хүчингүй болгосон бол бусад салбарын бүртгэлийг.

Хотын Захирагч эсхүл Санхүүгийн үйлчилгээний хороо бүртгэлийг хүчингүй болгохоор шийдвэрлэсэн бол сонсох ажиллагааг явуулна.

Барьцаалан зээлдэх гэрээнд тавигдах шаардлага, зээлийн хүүгийн хэмжээ, барьцааны хугацаа

Тус хуулиар барьцаалан зээлдүүлэх газрын зээлийн хүүний хязгаарыг тогтоосон байдаг. Хувь хүн болон жижиг корпорацид олгох зээлийн хүү жилийн 27.9 хувиас (сард 2.325 хувь) хэтрэхгүй байна. Бүртгэлгүй зээлдүүлэгчээс олгох зээлийн хүүгийн дээд хэмжээг Зээлийн хүүгийн хэмжээнд хязгаарлалт тогтоох тухай хуулийн дагуу тодорхойлох бөгөөд тус хуульд зааснаар зээлийн хүүгийн хэмжээ жилийн 25 хувиас хэтрэхгүй байна.

Зээлдүүлэгч нь зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх явцдаа санаатайгаар буюу хайхрамжгүй байдлаас үүдэж үйлчлүүлэгчдэд хохирол учруулсан тохиолдолд хохирлыг хариуцаж нөхөн төлүүлнэ.

Зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч нь үйл ажиллагааны тайлан, гэрээ хэлцлийн бүртгэл, мэдээг 2 жилийн хугацаанд хадгалах үүрэгтэй байна.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанд тавих хязгаарлалт

Зээлийн үйл ажиллагааг бүртгэх, санхүүгийн хэрэглэгчдийг хамгаалах тухай хуулиар зээлийн үйл ажиллагаанд дараахь зүйлийг хориглосон:

- зээлийн санхүүгийн байгууллага заасан хэмжээнээс хэтрүүлэн хүү, нэмэгдүүлсэн хүү тооцох;
- зээлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэггүй этгээд өөрийн оноосон нэр дээр “зээлийн үйл ажиллагаа”, эсхүл төсөөтэй үг, нэр томъёо хэрэглэх;
- зээлдүүлэгч нь аливаа гуравдагч этгээдэд өөрийн нэр дээр зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг зөвшөөрөх, эсхүл бүртгэлийн гэрчилгээгээ зээлэх
- зар сурталчилгаанд тавих цагийн хязгаарлалт: Өргөн нэвтрүүлгээр ажлын өдрүүдэд 7:00-9:00, 13:00-22:00, хагассайн өдөр болон амралтын өдрүүдэд 7:00-22:00 цагт зар сурталчилгаа явуулах;
- хуурамч, хэтрүүлэгтэй сурталчилгаа хийх
- зээлдүүлэгч үйл ажиллагаанд ажиллах ажилтанд тавих шаардлагыг хангаагүй этгээдийг ажиллуулах. */гэмт хэрэг үйлдэж, ял шийтгүүлснээс хойш тодорхой хугацаа өнгөрөөгүй байх/*

Барьцаалан зээлдэх газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналт, хүлээлгэх хариуцлага

Барьцаалан зээлдэх газрын бизнесийн хөрөнгийн хэмжээ 1 тэрбумаас бага байдаг учраас Санхүүгийн хяналтын алба нь энэ төрлийн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулж, хяналт тавьдаггүй. Барьцаалан зээлдүүлэх газар нь харьяа хот бүрт хотын засаг захиргаа (захирагч) нь бүртгэж, үйл ажиллагааг нь зохицуулж, хяналт тавьдаг байна. Гэхдээ Санхүүгийн хяналтын албанаас шаардлагатай бол хяналт тавих эрхтэй. Хяналт шалгалтын хүрээнд дараахь арга хэмжээг авна:

- брокерын үйл ажиллагааны тайлан, хөрөнгийн мэдээлэл, холбогдох баримт бичгийг хэдийд ч шаардан танилцах;
- ажлын байранд нэвтрэх;
- алдаагаа залруулах үүрэг даалгавар өгөх;
- үйл ажиллагааг түр зогсоох /1 жил хүртэл хугацаагаар бүхэлд нь эсхүл хэсэгчлэн/;
- бүртгэлийг хүчингүй болгох.

Санхүүгийн хэрэглэгчдийг хамгаалахын тулд сүүлийн 5 жилийн хугацаанд үйл ажиллагааг нь түр зогсоосон эсхүл бүртгэлийг нь хүчингүй болгосон этгээд, мөн зөрчлийг арилгах шаардлага авч байсан этгээдэд арга хэмжээ авсан тухай мэдээллийг ил тод байлгана.

Хууль зөрчигчид дараах хариуцлагыг хүлээлгэхээр зохицуулсан байна:

- бүртгэлд бүртгүүлэхгүйгээр эсхүл бүртгэлийн хугацааг сунгуулалгүйгээр зээлийн үйл ажиллагаа эрхэлсэн, бүртгэлийн гэрчилгээ эсхүл бүртгэлийн сунгалтын гэрчилгээг хууран мэхлэх аргаар олж авсан, зээлийн үйл ажиллагааг хууль зөрчиж сурталчилсан этгээдийг 5 хүртэлх жилийн хорих ял эсхүл 50 сая хүртэлх воноор торгох;
- хууль зөрчиж “зээлийн үйл ажиллагаа” гэсэн үг ашигласан, заасан хэмжээнээс хэтрүүлэн зээлийн хүүгийн хэмжээг тогтоосон, зөрчлийг арилгах шаардлагыг биелүүлээгүй этгээдийг 3 хүртэлх жилийн хорих ял эсхүл 30 сая хүртэлх воноор торгох;
- бүртгэлд орсон өөрчлөлтийг мэдүүлээгүй эсхүл үйл ажиллагаагаа зогсоосон тухай мэдэгдээгүй, “зээлийн үйл ажиллагаа” гэсэн үг ашиглаагүй, зээлийн гэрээнд тусгах асуудлыг бүхэлд нь эсхүл хэсэгчлэн тусгаагүй эсхүл буруу оруулсан, хяналт шалгалтад зохих ёсоор хариулт өгөөгүй эсхүл саад учруулсан, тайлан хүргүүлээгүй, хуурамч тайлан хүргүүлсэн, эсхүл тайланд мэдээллийг дутуу оруулсан этгээдэд 50 сая хүртэлх воноор торгох захиргааны шийтгэл ногдуулна.

Тайландын Вант Улс

Тайланд улсад барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг бие даасан хуулиар зохицуулдаг бөгөөд Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хуулийг анх 1937 онд баталж, 1941, 1962 онд тус тус шинэчлэн найруулсан байна. Тус хуулийн хэрэгжилтэнд Дотоод хэргийн сайд /county administrative board/ хяналт тавьдаг байна.

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны хамрах хүрээ

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хууль (1962)-д барьцаалан зээлдэх газар нь эд хөрөнгө барьцаалах, барьцаалсан хөрөнгийг худалдахаас өөр бусад бизнесийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглохоор заасан.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэх этгээдэд тавигдах шаардлага, зөвшөөрлийн хугацаа, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох үндэслэл

Дараахь шаардлагыг хангасан этгээд барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлж болно:

- 20 нас хүрсэн байх;
- зан байдал болон ёс суртахууны доголдолгүй байх;
- сэтгэл мэдрэлийн өвчингүй байх;

- дампуураагүй байх;
- хорих ялаар шийтгүүлж байгаагүй байх;
- өмнө нь барьцаалан зээлдэх үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгож байгаагүй байх;
- эдийн засаг, үндэсний аюулгүй байдалд саад учруулах, устгахад нөлөөлөх зан авиргүй байх.

Тусгай зөвшөөрөл хүсэгч нь хуулийн этгээд бол түүний захирал болон менежер нь дээрх шаардлагыг хангасан байна.

Тусгай зөвшөөрлийн хүчинтэй хугацаа нь 1 жил буюу зөвшөөрөл олгосон жилийн 12 дугаар сарын 31-ний өдөр хүртэл хүчинтэй байна.

Барьцаалан зээлдэх газрын хяналтын хороо нь дараахь тохиолдолд тусгай зөвшөөрлийг 3 хүртэлх сараар түдгэлзүүлэх, эсхүл хүчингүй болгоно:

- барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэгч, барьцаалан зээлдэх газрын захирал, менежер, эсхүл нь ажилтан нь энэ хууль, Сайдын баталсан журмыг зөрчсөн;
- барьцаалан зээлдэх газар нь хуулийн этгээд бол тусгай зөвшөөрөл хүсэгчид тавигдах нийтлэг шаардлагыг хангаагүй.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэгч нь тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлсэн, хүчингүй болгосон шийдвэр гарснаас хойш 30 хоногийн дотор шийдвэрт гомдол гаргах эрхтэй. Гомдлыг Сайдад хандан шийдвэрлүүлнэ.

Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хуулиар хүлээх үүрэг

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хуулийн 12-18 дугаар зүйлд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хүлээх үүргийг нарийвчлан тодорхойлжээ.

- Барьцаалан зээлдэх газар барьцаалсан эд зүйлсийг аюулгүй хадгалах, аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг хангах;
- Барьцаалан зээлдэх газрын өмнө талд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр болон “Барьцаалан зээлдэх газар” гэсэн үгийг харуулсан байх;
- Зээлийн хүүгийн хэмжээг дэлгэцэнд тодорхой харуулсан байх;
- Барьцаалан зээлдэх газар нь зээлдэгчийг тодорхойлох баримт бичиг, үнэмлэх, хувийн мэдээллийн бүртгэлийг хөтлөх;
- Барьцаалан зээлдэх газар нь нягтлан бодох бүртгэлийн дэвтэр хөтлөх бөгөөд зөвшөөрөл олгосон байгууллагад сар бүрийн тайлан мэдээг

дараа сарын 15-ны дотор бэлтгэж хүргүүлнэ. Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны хяналтын хороо болон зөвшөөрөл олгосон байгууллага нь хяналт шалгалтын явцад барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой бүх баримт бичиг, тайлан мэдээг шаардах эрхтэй.

- Барьцаалан зээлдэх газрын захирал, менежер, эсхүл хяналтын хувьцаа эзэмшигч нь өөрчлөгдсөн бол эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэх;
- 18 цагаас өглөөний 8 цагийн хооронд үйл ажиллагаа явуулахгүй байх;
- Барьцааны зүйлийг хууль бусаар эзэмшилдээ авсан гэх эргэлзээ төрвөл зээлдүүлэгч нэн даруй орон нутгийн цагдаагийн ажилтанд мэдэгдэнэ. Барьцаалан зээлдэх газар цагдаа, эрх бүхий ажилтнаас ирүүлсэн хулгайд алдагдсан эд зүйлийн талаарх мэдээллийг өөрийн барьцааны эд зүйлстэй тулган шалгаж, нэн даруй хариу мэдэгдэх үүрэгтэй.

Барьцаалан зээлдэх гэрээнд тавигдах шаардлага, зээлийн хүүгийн хэмжээ, барьцааны хугацаа

Ломбардын тасалбарыг Сайдын тушаалаар баталсан журамд заасны дагуу үйлдэнэ. Хуульд зээлийн хүүгийн хэмжээнд дараах хязгаарлалтыг тогтоосон байна.

- Зээлийн хэмжээ 2,000 батаас бага бол зээлийн хүүгийн хэмжээ сарын 2%
- Зээлийн хэмжээ 2,000 батаас их бол сарын 1.25% байна.
- Нэг удаагийн зээлийн хэмжээ 10,000 батаас ихгүй байна.

Барьцаалан зээлдэх газар нь 4 сараас дээш хугацаанд зээлээ төлөөгүй зээлдэгчийн мэдээллийг тусгай зөвшөөрөл олгосон байгууллагад мэдэгдэж, Сайдын баталсан журмын дагуу барьцаалан зээлдэх газарт нийтэд мэдээлнэ.

Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанд тавих хязгаарлалт

Барьцаалан зээлдэх газарт дараах үйл ажиллагааг хориглосон байна:

- Барьцаалан зээлдэх, эсхүл хураагдсан барьцааны эд зүйлийг худалдан борлуулахтай холбоогүй аливаа үйл ажиллагаа явуулахгүй байх;
- Хяналтын хорооноос зөвшөөрөл авснаас бусад тохиодолд барьцаалан зээлдэх газрын байршлыг өөрчлөхгүй байх;

- 15-аас бага насны хүүхэд, лам, шашны байгууллагаас эд зүйл барьцаанд авахгүй байх;
- төрийн өмчийн эд хөрөнгийг барьцаанд авахгүй байх;
- 18 цагаас өглөөний 8 цаг хүртэл үйл ажиллагаа явуулахгүй байх.

Барьцаалан зээлдэх газрын үйл ажиллагаанд тавих хяналт, хүлээлгэх хариуцлага

Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хуулийн хэрэгжилтэнд Дотоод хэргийн сайд хяналт тавих сайд тусгай зөвшөөрөл олгох этгээд, хянан шалгах байцаагчийг томилно. Хяналт хороо нь ломбардуудын үйл ажиллагаанд хяналт тавих бөгөөд дараахь арга хэмжээ авах эрхтэй байна:

- барьцаалан зээлдэх газрын хяналтын хороо, тусгай зөвшөөрлийн ажилтан тайлан, тооцоо, бусад баримт бичгийг ирүүлэхийг шаардах;
- тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх;
- тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох.

Барьцаалан зээлдэх газар нь тусгай зөвшөөрөлд холбогдох хуулийн шаардлагыг зөрчсөн бол 2,000-20,000 батаар торгох, эсхүл 2 жил хүртэлх хугацаагаар хорих ял, хуульд заасан хэмжээнээс хэтрүүлэн зээлийн хүү тооцсон бол 1,000-20,000 батаар торгох, эсхүл 3 сар хүртэлх хугацаагаар хорих ял, хуульд заасан бусад шаардлага, хязгаарлалт, Сайдын баталсан журмыг зөрчсөн бол 2,000 хүртэлх батаар торгохоор тус тус заасан байна.

НАЙМ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Зөвлөмж

Монгол Улсын хэмжээнд 2018 оны эцсийн байдлаар нийт 14 арилжааны банк, түүний харьяа 1,512 салбар нэгж, 540 банк бус санхүүгийн байгууллага, 288 хадгаламж зээлийн хоршоо үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Үүнээс арилжааны банкуудын актив 94.5% эзэлж байгаа бол, банк бус санхүүгийн байгууллага 3.7%, хадгаламж, зээлийн хоршоо 0.6% тус тус эзэлж байна.¹⁹ Монголбанк арилжааны банкуудыг, Санхүүгийн зохицуулах хороо банк бус санхүүгийн байгууллага, хадгаламж зээлийн хоршоодын үйл ажиллагаанд хяналт тавьдаг бол барьцаалан зээлдэх газраас олгох зээл эрэлт ихтэй байгаа хэдий ч ямар ч хяналт зохицуулалтгүйгээр үйл ажиллагаа явуулж байна.

Тодруулбал Санхүүгийн зохицуулах хорооны Үндэсний судалгаа, зөвлөгөөний төвийн гүйцэтгэсэн “Санхүүгийн зах зээлийн хэрэглэгчийн итгэлийн судалгаа”-ны 2019 оны 2 дугаар улирлын судалгаагаар иргэдээс өнгөрсөн 6

¹⁹ Монголбанк жилийн тайлан, 2018 он.

сарын хугацаанд санхүүгийн байгууллагуудаас зээл авсан эсэхийг асуусан байна. Өмнөх улирлын судалгаанд оролцсон иргэдийн 40.2 хувь нь зээл авч байсан бол 2019 оны 2 дугаар улирлын байдлаар, иргэдийн 45.9 хувь нь зээл авчээ (*зээлийн эрэлт өссөн байна*). Судалгаанд хамрагдсан иргэдийн 28.3 хувь нь арилжааны банкнаас, **8.7 хувь нь ББСБ-аас, 8.7 хувь нь барьцаалан зээлдүүлэх газраас, 7.0 хувь нь хувь хүнээс зээл авчээ.** Үүнээс Улаанбаатар хотын иргэдийн **20 хувь нь барьцаалан зээлдүүлэх газраас, 21 хувь нь ББСБ-аас зээл авсан бол, хөдөө орон нутагт 13 хувь нь барьцаалан зээлдүүлэх газраас, 12 хувь нь ББСБ-аас зээл авсан байна.** Эндээс харахад иргэд ББСБ-тай ижил хэмжээнд барьцаалан зээлдэх газарт хандаж зээл авч байна. Өөрөөр хэлбэл барьцаалан зээлдэх газраас зээл авах хэрэгцээ хот, орон нутагт аль алинд нь (*орон нутагт их хувь эзэлж байна*) байсаар байгааг харуулж байна. Ялангуяа Монголбанкны Мөнгөний бодлогын хороо 2018 онд иргэдийн хэрэглээний зээлийг хязгаарлаж, өр орлогын харьцааг 70:30, сүүлд 2019 оны 3 дугаар сарын 21-ны өдөр 60:40 болгох шийдвэрийг гаргаснаас хойш ББСБ, ломбард, хувь хүнээс олгосон зээлийн хэмжээ өссөн байна. Иймд иргэдийн бичил санхүүгийн хэрэгцээг өдөр тутам хангаж байгаа ломбардын үйл ажиллагааг тусгайлан зохицуулсан эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх зайлшгүй шаардлагатай гэж үзэж байна.

Нөгөө талаар, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Судалгаа, мэдээлэл, лавлагааны албанаас гаргасан “Гадаадын зарим орны мөнгө хүүлэлтийн эсрэг эрх зүйн орчин”²⁰ харьцуулсан судалгаанд дурдснаар дэлхийн 76 улс зээлийн хүүгийн дээд хэмжээг тогтоосон бөгөөд зээлийн хүүгийн хэмжээг тогтоож буй аргачлалын хувьд 24 улсад үнэмлэхүй дээд хязгаар буюу тогтмол нэрлэсэн хувиар тогтоосон бол 32 улсад харьцангуй хязгаартай хүүгийн дээд хэмжээг тогтоосон байна. Ингэхдээ дийлэнх улс орнуудын хувьд хүүгийн дээд хэмжээг зээлийн тодорхой төрлүүдээр (голдуу хэрэглээний зээл) санхүүгийн институцийн төрлөөр (ББСБ, ломбард) ялгавартай тогтоож байна. Манай улсын хувьд ломбардаас олгох зээлийн хүүгийн хэмжээнд хязгаарлалт тогтоодоггүй.

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс баталсан “Зээлийн хүүг бууруулах стратеги 2018-2023”-ийн Зорилт 11-т заасан “Төрийн болон санхүүгийн байгууллагын засаглалын сайжруулах, санхүүгийн хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах” зорилтын хүрээнд санхүүгийн хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох арга хэмжээнд “санхүүгийн хэрэглэгч”, “мөнгө хүүлэлт” нэр томъёог холбогдох хууль тогтоомжид тодорхойлох, банк бус санхүүгийн байгууллага, ломбардыг хамрах хүрээнд тусгахаар тус тус заажээ. Хэдийгээр барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаан дээр гарч буй мөнгө хүүлэлтийн хүүг хуулиар хязгаарлалаа ч санхүүгийн хэрэглэгчийн эрхийг хангалттай хамгаалж чадахгүй юм. Ломбардын зээлийн үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг холбогдох хяналт, зохицуулалтын

---

²⁰ Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Судалгааны эмхэтгэл, 26-р боть, 2018

байгууллагад (Санхүүгийн зохицуулах хороо) хариуцуулаагүй нөхцөлд түүний хэрэгжилт нь тодорхой бус болно.

Олон улсын туршлагаас харахад барьцаалан зээлдүүлэх газрын тусгай зөвшөөрөл, үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл, шаардлагыг эрх бүхий байгууллагуудаас тогтоож өгдөг ба дүрмийн сангийн доод хэмжээ, зээлийн хэмжээ, хүү, нягтлан бодох бүртгэл хөтлөлт, барьцаа хөрөнгөөр зээлийн төлбөрийг барагдуулах нөхцөлийг хуулиар тусгайлан зохицуулсан байна. Монгол Улсын Иргэний хуульд барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааг маш ерөнхий байдлаар зохицуулсан байдаг бол “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ. Нийтлэг шаардлага MNS 5274:2017” стандарт нь барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаанд тавигддаг нийтлэг зохицуулалтыг агуулж байгаа боловч шаардлагын хэрэгжилтийг бүрэн хангаж чадахгүй байна. Өөрөөр хэлбэл барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа нь Монгол Улсад бичил санхүүгийн салбарын зохицуулалтын хүрээнд хамаардаггүй, тодруулбал барьцаалан зээлдүүлэгчийн үйл ажиллагааг зохицуулах байгууллагаас бүртгэж, хяналт тавих эрх зүйн зохицуулалтгүй, барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн тоо, нэгдсэн бүртгэл тодорхойгүй, үүний улмаас нийт зээлийн хэмжээ, бичил санхүүгийн зах зээл дэх мөнгөн эргэлтийг бодитой тогтоох боломжгүй боловч хэрэглэгчдийн дунд идэвхтэй ашиглагдаж байгаа санхүүгийн эх үүсвэр болоод байна. Тус барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл, шаардлагыг хуульд тодорхойлж өгснөөр, зээл олгох хувь хүн, хуулийн этгээдийг бүртгэлжүүлж замбараагүй, зохицуулалтгүй явж ирсэн ломбардуудыг нэгдсэн зохион байгуулалтанд оруулж, хэт өндөр хүү, мөнгө хүүлэлтээс үүдэн гарч буй асуудлуудыг шийдвэрлэх боломжтой болох юм. Зээлийн хүүгийн дээд хязгаар тогтоосноор зээлийн хүүний зохистой хэмжээ тогтоно. Цаашлаад барьцаат зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн нэгдсэн бүртгэл, санхүүгийн хяналттай болсноор албан татвар шударгаар төлөгдөх нөхцөл бүрдэх боломжтой болно. Үүнийг дагаад мөнгө хүүлэлт, зээлийн барьцаа хөрөнгөтэй холбоотой зөрчил, гэмт хэрэг, нийгэмд үүссэн бусад сөрөг нөлөөлөл буурна гэж дүгнэж байна.

Судалгаанд хамрагдсан улс орнуудын барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны тухай хууль тогтоомжид заасан нийтлэг буюу жишиг зохицуулалтыг тодорхойлсны үндсэн дээр Монгол Улсын барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагааны эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох талаар дараах санал дүгнэлтийг өгч байна.

1. Судалгаанд хамрагдсан улс орнуудад барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааг тусгай зөвшөөрөлд заасан байршил, газраас өөр байршил, газарт эрхлэхийг зөвшөөрдөггүй, өөрөөр хэлбэл эрх бүхий байгууллагаас зөвшөөрөл өгснөөс бусад тохиолдолд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч нь тусгайлан заасан байршлаас өөр газарт барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэхийг, байршлаа өөрчлөхийг, мөн тусгайлан заасан

байршилд барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанаас бусад бизнесийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглосон байна.

2. Судалгаанд хамрагдсан улсуудын хуульд барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой хуулийн шаардлагууд буюу үйл ажиллагаа эрхлэх этгээдэд тавигдах шаардлага, зөвшөөрөл авахад бүрдүүлэх баримт бичиг, зөвшөөрлийн хугацаа, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох үндэслэлийг нарийвчлан зохицуулсан бол Монгол Улсад тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой хуулийн шаардлага, шалгуурыг тогтоогоогүй, хуулийн зохицуулалт байхгүй байна.
3. Сингапур болон Тайланд улсад барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тухай хуулийн хэрэгжилтэнд Хууль зүйн сайд, Дотоод хэргийн сайд хяналт тавих бөгөөд түүнээс томилсон хяналтын байгууллага ломбардуудын үйл ажиллагаанд хяналт тавьдаг бол АНУ-д хяналтыг орон нутгийн цагдаа, хууль сахиулах байгууллага, Швед улсад мужийн захиргааны байгууллага, БНСУ-д хотын захирагч эсхүл Санхүүгийн үйлчилгээний хороо хяналтыг хэрэгжүүлэхээр заасан байна.
4. Дээрх улс орнууд барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанд эрүүл ахуй, аюулгүй байдал, хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх зэрэг асуудлын хүрээнд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хүлээх үүргийг нийтлэг байдлаар тодорхойлсон байна. Монгол Улсын Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний MNS 5274: 2017 стандартын 8-р зүйлд барьцаалан зээлдэх үйлчилгээнд тавих нийтлэг шаардлагыг тодорхойлсон боловч барьцаалан зээлдэх гэрээ хэлцлийн бүртгэл, мэдээ хөтлөх, тайлан мэдээг хадгалах, эрх бүхий хяналтын байгууллага, цагдаа, хууль сахиулах байгууллагад хүргүүлэх, барьцаанд авсан эд зүйлсийг алдагдах эрсдлээс хамгаалж холбогдох даатгалд хамрагдах талаар зохицуулалт байхгүй байна. Нийслэлийн цагдаагийн газрын мэдээлж байгаагаар гэмт хэргийн замаар алдагдсан эд зүйлс нь ихэвчлэн ломбард, ченж, зах, худалдааны төв зэрэг газруудаар дамжиж, зарагддаг болох нь тогтоогдсон байгаа тул дээрх гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, гэмт хэргийг илрүүлэх ажиллагаанд барьцаалан зээлдэх газрын оролцоог нэмэгдүүлэх, тодорхой шаардлагыг тавьж ажиллуулах нь зүйтэй байна.
5. Сингапур, АНУ-ын Аризона муж, БНСУ, Тайланд улсад зээлийн хүүгийн хэмжээг дунджаар сарын 1.25-2%-аар тогтоосон бөгөөд тогтоосон хэмжээнээс хэтрүүлэн хүү тогтоовол хэтрүүлсэн хэмжээг хүчингүйд тооцож, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид хуулийн хариуцлага хүлээлгэдэг байна. Монгол Улсын Иргэний хуульд талууд харилцан тохиролцож тогтоож болохоор заасан. Гэтэл практикт ломбардууд зээлийн хүүг дураараа нэмэгдүүлэх, өндөр түвшинд барих, татвараа шударгаар төлөхгүй байх, иргэдэд цөөн хоногийн хугацаатай зээл өгч мөнгө хүүлэх,

иргэдийн барьцааг зарж борлуулсан бол зөрүү мөнгийг буцаан олгохгүй байх зэргээр хэрэглэгчдийн эрх ашгийг ноцтой зөрчиж байна. Иймд санхүүгийн хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах, санхүүгийн үйлчилгээг иргэдэд тэгш хүртээх нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор ломбардаас олгох зээлийн хүүгийн хэмжээг хуулиар хязгаарлалт тогтоох нь зүйтэй байна.

6. Судалгаанд хамрагдсан улс орнууд барьцааны хугацааг 3 сараас 1 жилийн хооронд тогтоосон байна. Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны нэг гол шинж нь барьцааны хугацаа богино байх бөгөөд үүнийг хуульд тусгайлан заах, түүнчлэн хугацаа сунгах нөхцөлийг нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай.
7. Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээнд хориглох зүйлсийг /18 наснаас доош, согтууруулах ундаа хэрэглэсэн этгээдтэй гэрээ байгуулахгүй байх, барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаанаас өөр үйл ажиллагааг зөвшөөрсөн байршилд эрхлэхгүй байх, зөвшөөрсөн байршлаас өөр газарт барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа эрхлэхгүй байх, барьцаалах эд зүйлсэд бүх төрлийн галт зэвсэг хэрэгсэл, сум, тэсэрч дэлбэрэх зүйл, түргэн шатах эд зүйл, хортой болон химийн бодис, эм, хүнсний бүтээгдэхүүн, иргэний үнэмлэх, албаны баримт бичиг, жолооны үнэмлэх болон гадаад паспорт хүлээн авах, орон сууц, хашаа байшин, газар зэрэг үл хөдлөх хөрөнгө барьцаалахгүй байх гэх мэт/ хуульчлах шаардлагатай байна. Судалгаанд хамрагдсан улсуудад хуулиар хязгаарласан, хориглосон үйлдэлд торгох, баривчлах зэрэг захиргааны болон эрүүгийн хариуцлага оногдуулахаар заасан байна. Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний стандартыг мөрдөөгүй тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлага тодорхойгүй байна.
8. Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний MNS 5274: 2017 стандартад заасны дагуу ломбардын зөвшөөрлийг харьяалах орон нутгийн байгууллага олгож, хяналтыг хэрэгжүүлэхээр заасныг өөрчилж, Санхүүгийн зохицуулах хороо эсхүл төрийн бусад байгууллага нэгдсэн байдлаар бүртгэж, зөвшөөрөл олгож, хууль тогтоомжид заасан шаардлагыг хангуулах, хариуцлага хүлээлгэх, санхүүгийн хэрэглэгчдийн эрхийг хамгаалах чиглэлээр ажиллах механизмыг бүрдүүлэх.
9. Барьцаалан зээлдэх газар хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй бол холбогдох эрх бүхий төрийн байгууллага шаардлагатай бүх мэдээлэл, баримт бичгийг ирүүлэхийг шаардах, ажлын байранд нэвтрэх эрхийг олгох, хуулийг зөрчиж ашигласан эд хөрөнгийг хураах, эсхүл хөдөлгөөнийг хориглох, битүүмжлэх, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид зөрчил арилгах үүрэг даалгавар өгч биелэлтийг хангуулах, үүрэг даалгаврыг биелүүлээгүй бол үйл ажиллагааг нь түр зогсоож, тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох зэрэг арга хэмжээг авах эрхтэй байхаар зохицуулах.

10. Хууль тогтоомжид заасан шаардлагыг биелүүлээгүй, зөрчсөн этгээдэд тохирох захиргааны болон эрүүгийн хариуцлага оногдуулах.
11. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд заасан гүйлгээний талаар Санхүүгийн мэдээллийн албанд мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн жагсаалтад барьцаалан зээлдэх газрыг нэмж оруулах. (*үнэт металл, үнэт чулууны, эсхүл тэдгээрээр хийсэн эдлэлийн арилжаа эрхлэгч мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд ордог*) Үүнтэй холбоотойгоор барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тухай бие даасан хуульд тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч үйл ажиллагаандаа мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхээс урьдчилан сэргийлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг тусгайлан оруулах шаардлагатай гэж үзэж байна. Судалгаанд хамрагдсан орнуудаас хамгийн сүүлийн үеийн байдлаар Сингапур улс уг арга хэмжээтэй холбоотой зохицуулалтыг маш дэлгэрэнгүй байдлаар тусгасан²¹ байгааг анхаарч, холбогдох зохицуулалтыг тусгах.

---

²¹ Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхээс урьдчилан сэргийлэх талаар дотоод дүрэм журам, хөтөлбөр боловсруулж, мөрдүүлэх, ажилтнуудаа тогтмол сургалтанд хамруулах, мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхээс урьдчилан сэргийлэх дотоод дүрэм журмын хэрэгжилтэнд хөндлөнгийн аудит хийлгэх, сэжигтэй гүйлгээний талаар эрх бүхий байгууллагад тогтоосон хугацаанд мэдэгдэх, харилцагчийг таньж мэдэх арга хэмжээг авах, харилцагчийн талаарх баримт, материалыг 5 жил хадгалах гэх мэт үүргийг тодорхойлсон байна. Эдгээр үүргийг зөрчсөн бол зөрчлийн шинжээс хамаарч 20,000-100,000 хүртэл доллараар торгох, эсхүл 2 жил хүртэл хугацаагаар хорих ялаар шийтгэхээр зохицуулсан байна.

ЭХ СУРВАЛЖ

Монгол Улсын хууль тогтоомж, бодлогын баримт бичиг

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль (1992)
2. Иргэний хууль (2002)
3. Захиргааны ерөнхий хууль (2015)
4. Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль (2001)
5. Банкны тухай хууль (2010)
6. Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны тухай хууль (2002)
7. Даатгалын тухай хууль (2004)
8. Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хууль (2004)
9. Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хууль (2013)
10. Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль (2013)
11. Хадгаламж, зээлийн хоршооны тухай хууль (2011)
12. Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 42 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг 2018 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл”
13. Стандартчилал, Хэмжил зүйн үндэсний зөвлөлийн 2017 оны 10 дугаар сарын 19-ний өдрийн 35 дугаар тогтоолоор баталсан “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS5274:2017 стандарт”

Ном, судалгаа шинжилгээний бүтээл

1. Улсын Их Хурлын Тамгын газар, Судалгааны эмхэтгэл, XV боть (2013)
2. Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн “Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт /харьцуулсан судалгаа/” (2018)
3. Нийслэлийн цагдаагийн газрын мөрдөн шалгах газрын Улаанбаатар хотод барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд судалгаа хийсэн тайлан (2017)

Гадаад эх сурвалж

1. Сингапур Улсын Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тухай хууль (2015)
2. Америкийн Нэгдсэн Улс (АНУ)-ын Аризона мужийн Шинэчлэн батлагдсан хууль тогтоомжууд (Arizona Revised Statutes, 2018)-ын 44-р “Худалдаа, арилжаа” хэсгийн 11-р бүлгийн 3-р зүйл “Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагаа”
3. Шведийн Вант Улсын Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тухай хууль (1995)
4. Бүгд Найрамдах Солонгос Улс (БНСУ)-ын Зээлийн үйл ажиллагааг бүртгэх, санхүүгийн хэрэглэгчдийг хамгаалах тухай хууль (2009)
5. БНСУ-ын Зээлийн хүүгийн хэмжээнд хязгаарлалт тогтоох тухай хууль (2014)
6. Тайландын Вант Улсын Барьцаалан зээлдэх үйл ажиллагааны тухай хууль (1962)

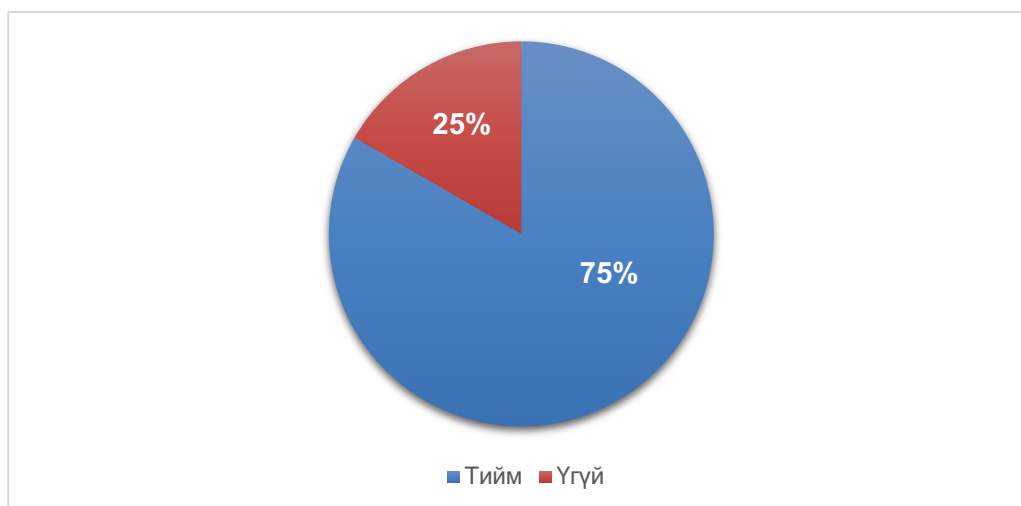
Цахим эх сурвалж

1. www.legalinfo.mn
2. www.parliament.mn
3. Мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх асуудал, ОУ-ын эрдэм шинжилгээний хурал, Эдийн засгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх газрын хэлтсийн дарга, цагдаагийн хошууч Б.Оргил
<https://police.gov.mn/a/4052>
4. Цагдаагийн ерөнхий газрын статистик мэдээ
<https://police.gov.mn/resource/policegovmn/File/2019/10/04/9u9liu53yvspdaat/2019.09%20sar%20BurtgegdSen%20gemt%20hereg.pdf>

Барьцаалан зээлдэх журмаар зээл олгох үйл ажиллагааны тухай хуулийн төслийг боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан судалгааны тайлан

Хавсралт 1

1. Та “Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ MNS 5274:2017” стандартын талаар мэдэх үү?

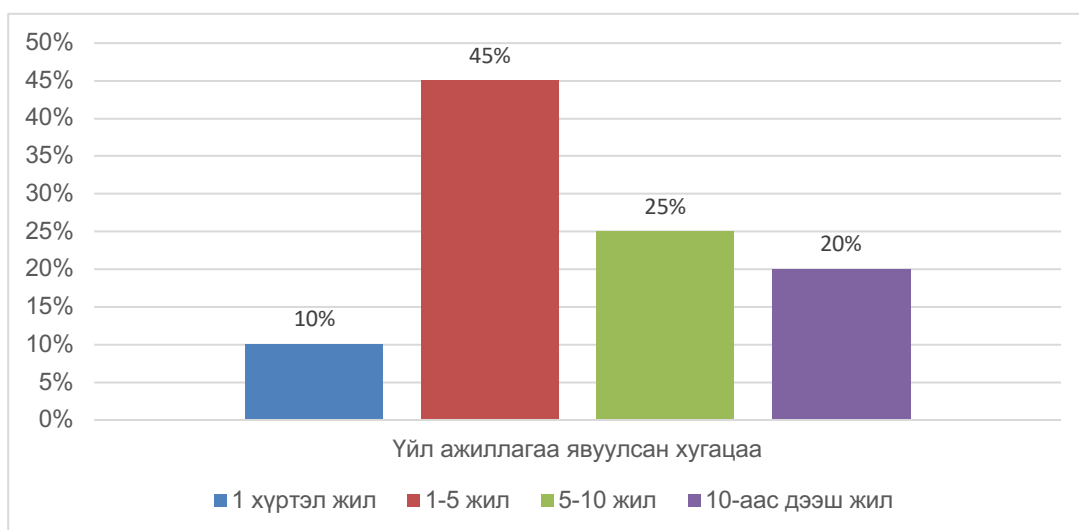
2. Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ үзүүлэх зөвшөөрлөө хаанаас авсан бэ?

3. Заавал дагаж мөрдөх стандартыг дагаж мөрддөг үү?

Судалгаанд оролцсон нийт газрууд Тийм гэж хариулжээ.

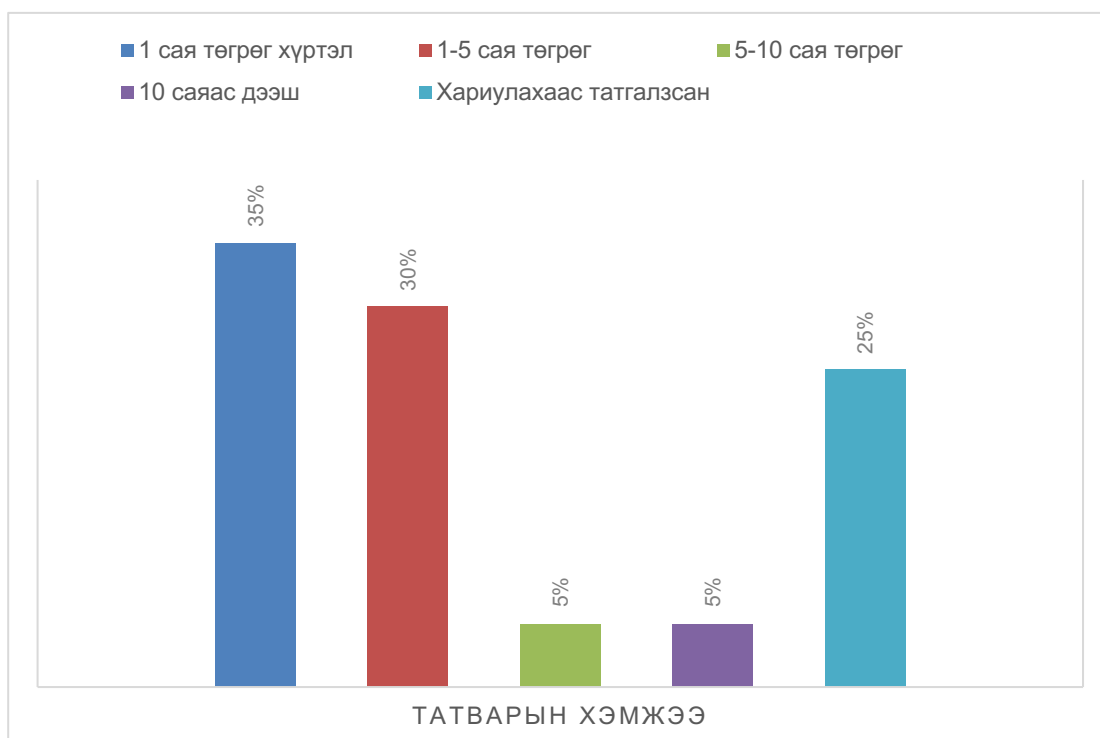
4. Та барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ үзүүлээд хэдэн жил болж байгаа вэ?

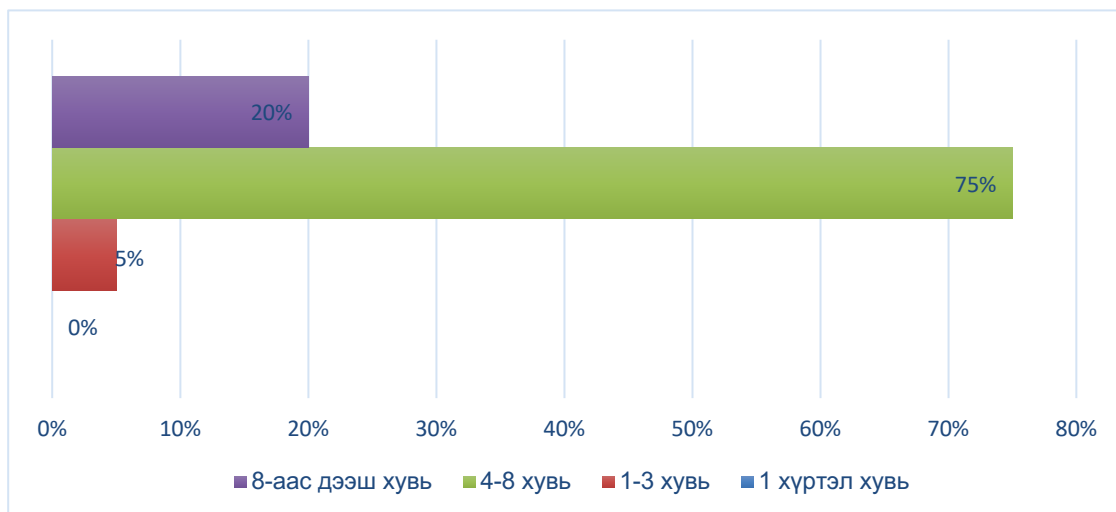
5. Татварын болон санхүүгийн тайлан гаргаж өгдөг үү?

Судалгаанд оролцсон нийт газрууд Тийм гэж хариулжээ.

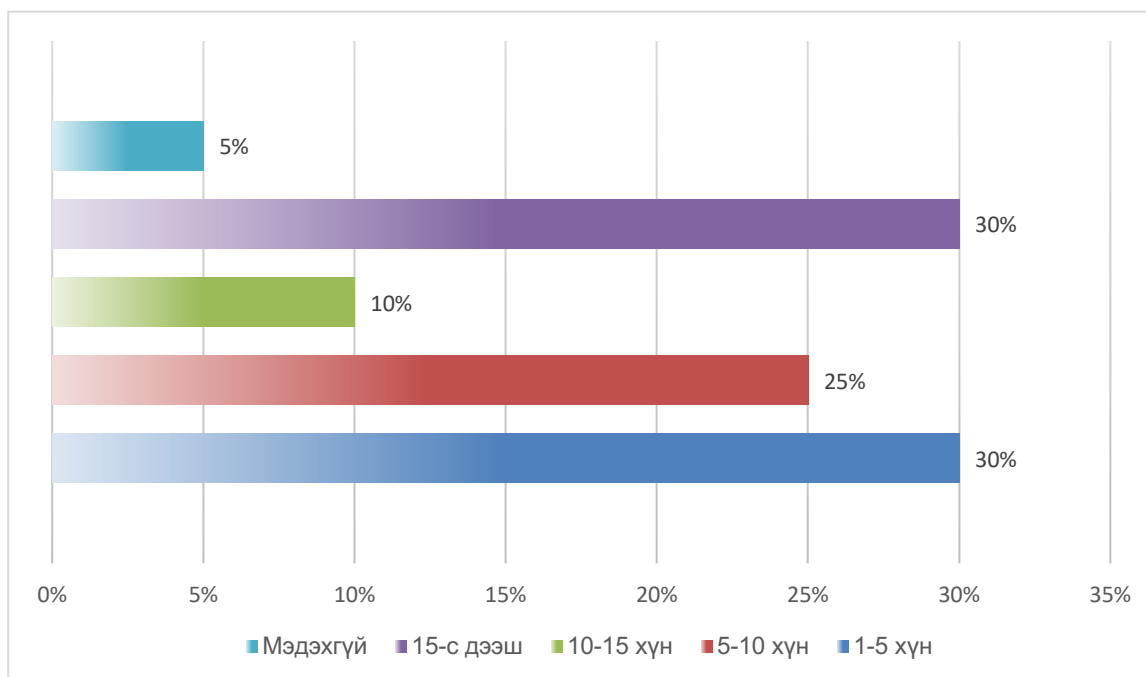
6. Жилд хэдэн төгрөгний татвар төлдөг вэ?

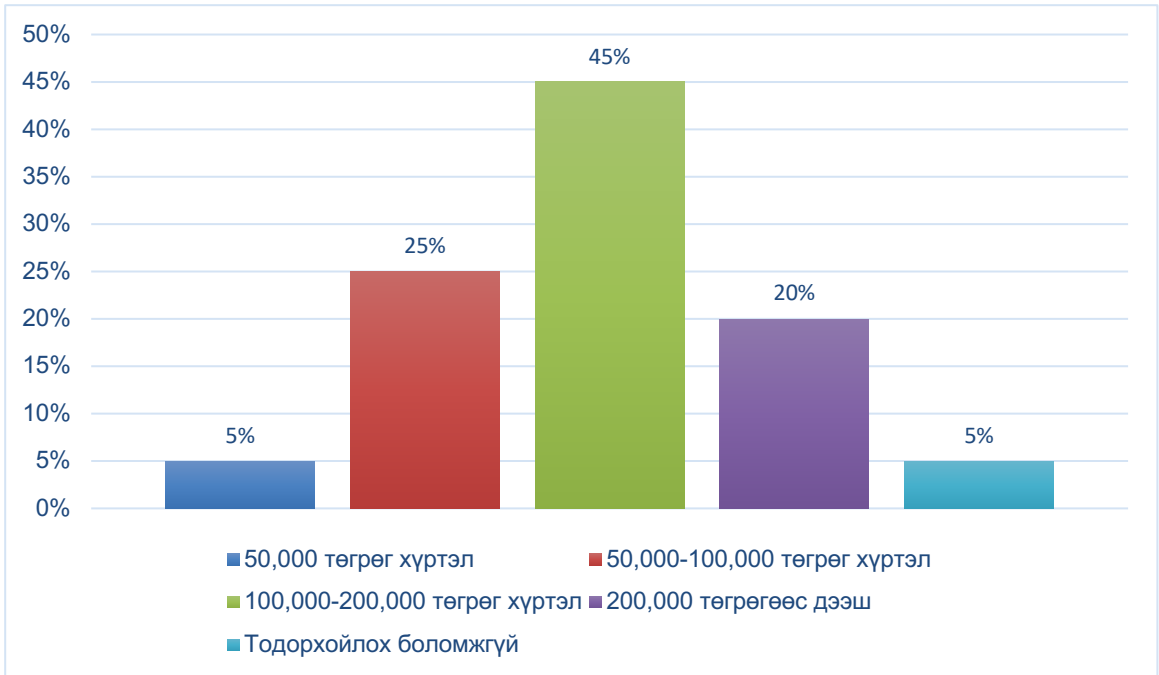
7. Танай барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний газрын 1 сарын зээлийн хүү хэд вэ?

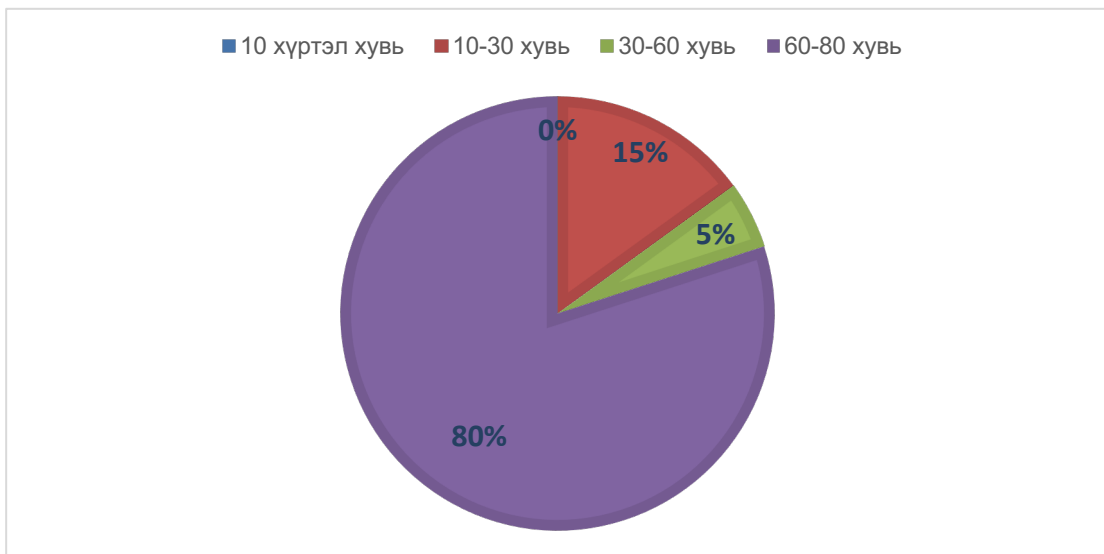
8. Өдөрт дунджаар хэдэн иргэн зээлийн үйчиллгээ авдаг вэ?

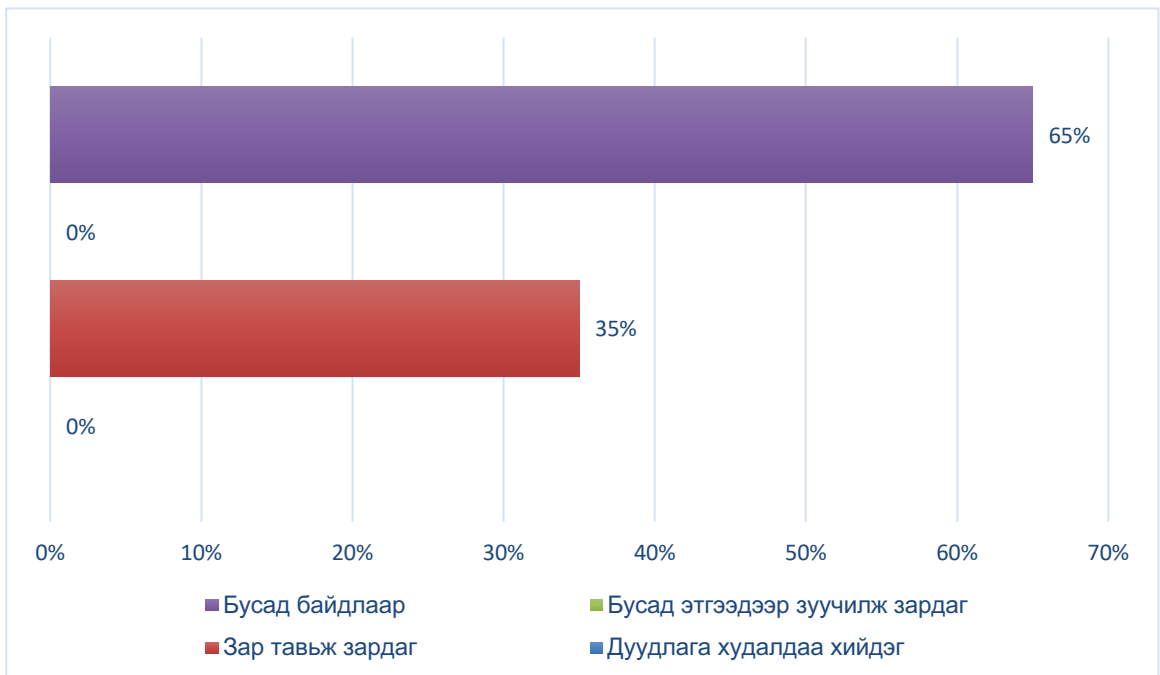
9. Зээл хүссэн иргэдийн зээлийн хэмжээ дунджаар хэдэн төгрөг байдаг вэ?

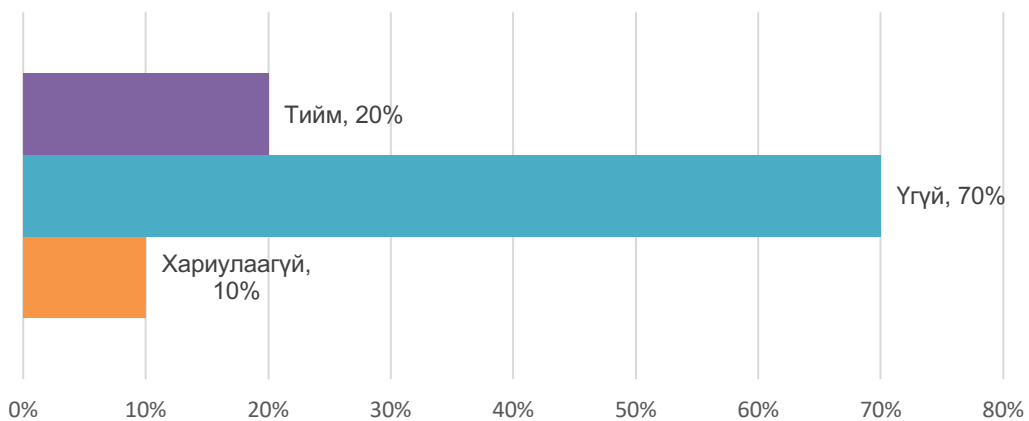
10. Зээл хүссэн иргэдийн хэдэн хувь нь зээлээ хугацаандаа төлдөг вэ?

11. Зээлээ хугацаанд нь төлөөгүй иргэдийн хөрөнгийг ямар байдлаар зардаг вэ?

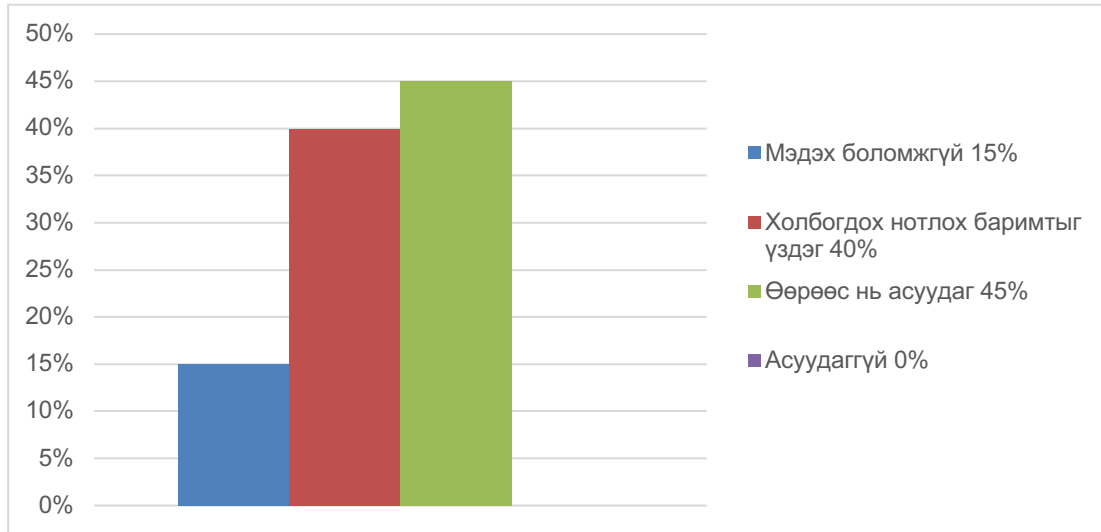

12. Зээлээ хугацаандаа төлөөгүй иргэний хөрөнгийг худалдан борлуулсан орлого нь үндсэн зээл, зээлийн хүүгээс илүү гарсан тохиолдолд зээлдэгчид буцаан өгдөг үү?

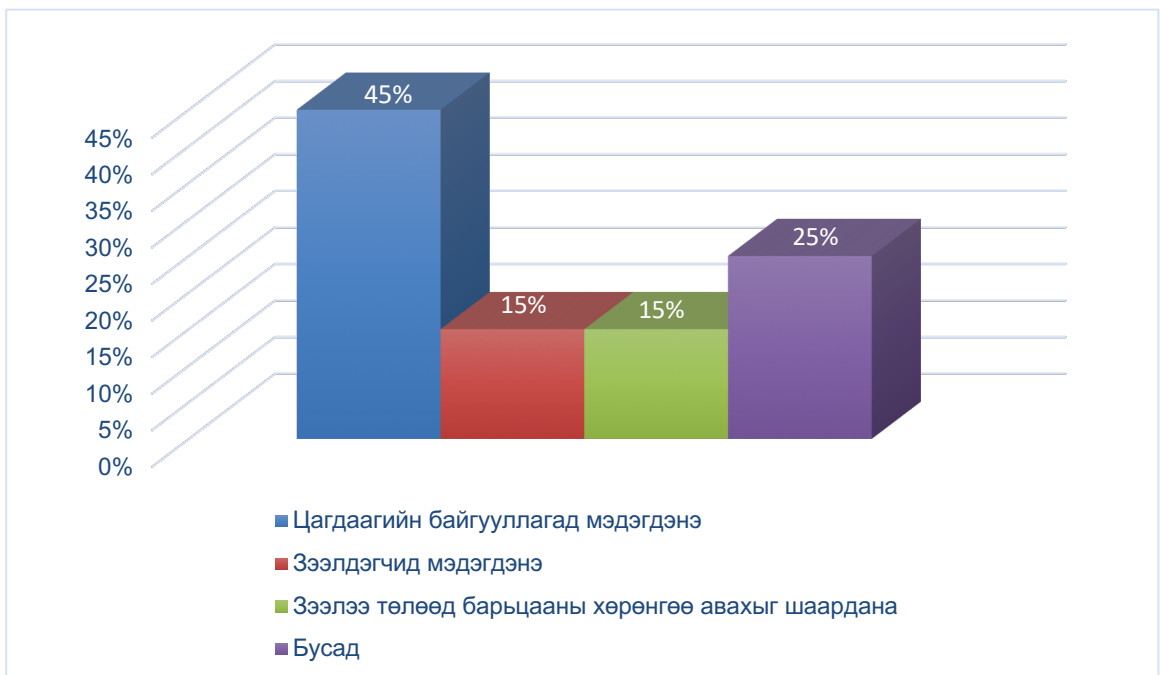

13. Зээлдэгч өөрийн эд хөрөнгийг барьцаанд тавьж байгааг хэрхэн мэддэг вэ?

14. Зээлдэгч бусдын эд хөрөнгийг барьцаанд тавьсан болохыг мэдсэн даруйдаа ямар арга хэмжээ авдаг вэ?

15. Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээтэй холбоотой хууль, холбогдох стандарттай холбоотой саналаа доор бичнэ үү?

- Хулгайн эд зүйл, хуурамч эд зүйл барьцаанд тавьсан этгээдэд хуулийн хариуцлага тооцдог болох
- НӨАТ төлдөг болох
- Стандартад заасан 20 кв-аас дээш гэдгийг 10 кв дээш болгох

- 20 мкв гэж заасан нь том байна.
- НӨАТ төлдөг болгох нь буруу